

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SAKARYA İLİ -KAYNARCA İLÇESİ KİLİM
DOKUMACILIĞININ GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda ALEMDAROĞLU

**Enstitü Ana Bilim Dalı: Geleneksel Türk Sanatları
Enstitü Bilim Dalı : Sosyal Bilimler**

Tez Danışmanı: Prof. Kadriye Didem ATIŞ

MAYIS-2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

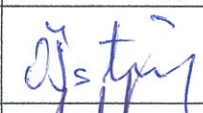

SAKARYA İLİ -KAYNARCA İLÇESİ KİLİM
DOKUMACILIĞININ GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda ALEMDAROĞLU

Enstitü Anasanat Dalı : Geleneksel Türk Sanatları

“Bu tez 21.05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Didem ATIŞ	Benzerli	
Prof. Dr. Ayşe Üstün	Benzerli	
Dr. Öğr. Üyesi Hakan Ciloğlu	Benzerli	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Seda ALEMDAROĞLU
Öğrenci Numarası	:	1360Y29001
Enstitü Anasanat Dalı	:	Geleneksel Türk Sanatları
Enstitü Bilim Dalı	:	Sosyal Bilimler
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Sakarya İli - Kaynarca İlçesi Kilim Dokumacılığının Günümüzdeki Durumu
Benzerlik Oranı	:	%22

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

Seda ALEMDAROĞLU

27.05.2019.
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Seda ALEMDAROĞLU

27.05.2019.
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Prof. Kadriye Didem ATIŞ

Tarih: 27.05.19

İmza: *[Signature]*

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

İÇİNDEKİLER

RESİM LİSTESİ.....	iii
ÇİZİM LİSTESİ	vi
ÖZET	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1.	
1. KAYNARCA İLÇESİ'NİN TARİHÇESİ	3
1.1. Coğrafi Konumu ve İklimi	3
1.2. Tarihçe.....	7
1.3. Nüfus Yapısı.....	9
1.4. Kaynarca Halkının Etnik Kaynağı.....	10
1.5. Ekonomik kaynakları.....	11
BÖLÜM 2.	
2. KİLİM DOKUMACILIĞININ KISA TARİHİ VE KAYNARCA KİLİMLERİ.....	13
2.1. Kilim Dokumacılığın Tarihi.....	13
2.2. Kaynarca Kilim Dokumacılığının Tarihi	18
BÖLÜM 3.	
3. KAYNARCA İLÇESİ KİLİM DOKUMACILIĞIN GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU.....	20
3.1. Katalog	21
3.2. Kilim Üretiminde Kullanılan Araç ve Gereçler	47
3.3. Kaynarca Kilimlerinin Teknik Özellikleri	52
3.4. Renk ve Desen Özellikleri	53
3.4.1. Renkler	53
3.4.2. Desenler	53
3.4.2.1. Yüzey kompozisyon planları	54
3.4.2.2. Zemin Motifleri	80
3.4.2.3. Bordür Motifleri	104
4. SONUÇ	118

SÖZLÜK.....	119
KAYNAK KİŞİLER.....	120
KAYNAKÇA.....	121
ÖZGEÇMİŞ.....	123

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Kaynarca İlçesinin genel görünümü	4
Resim 2: Pulluk Kilim- Naktarlı Kilim	18
Resim 3: Yeşilli Kilim	21
Resim 4: Nakışlı Kilim, Yeşilli Kilim	22
Resim 5: Yeşilli Kilim	23
Resim 6: Küplü Kilim	24
Resim 7: Halı	25
Resim 8: Yöresel ismi Bilinmemektedir.....	26
Resim 9: Pulluk Kilim, Naktarlı Kilim	27
Resim 10: Yeni Dünya Kilimi	28
Resim 11: Güllü Kilim	29
Resim 12: Yeşilli Kilim	30
Resim 13: Halı deseni	31
Resim 14: Çıbıklı Kilim, Nakışlı Kilim	32
Resim 15: Çubuklu Kilim	33
Resim 16: Çöp Kilim.....	34
Resim 17: Parmaklı Kilim, Küplü Kilim	35
Resim 18: İriağaç Kilimi	36
Resim 19: Küplü Kilim	37
Resim 20: Kandilli Kilim.....	38
Resim 21: Küplü Kilim	39
Resim 22: Parmaklı Kilim	40
Resim 23: Yeşilli Kilim	41
Resim 24: Yöresel ismi Bilinmemektedir.....	42
Resim 25: Yeni Dünya Kilimi.....	43
Resim 26: Halı Deseni	44
Resim 27: Kandilli Kilim	45
Resim 28: Yöresel ismi Bilinmemektedir.....	46
Resim 29: Germe Tezgah	47
Resim 30: Hallaç	49
Resim 31: Yün Tarağı	49

Resim 32: İğ	50
Resim 33: Öreke	50
Resim 34: Çıkrık	51
Resim 35: Kirkit	51
Resim 36: İlikli Kilim Tekniği	52
Resim 37: Sivişme Motifi	80
Resim 38: Sivişme Motifi	81
Resim 39: Kırkayak Motifi	82
Resim 40: Yeşilli Motifi	83
Resim 41: Siviş Motifi	84
Resim 42: Motifin ismi bilinmemektedir.....	85
Resim 43: Motifin ismi bilinmemektedir.....	86
Resim 44: Naktarlı, pulluk Motifi	87
Resim 45: Motifin ismi bilinmemektedir	88
Resim 46: Motifin ismi bilinmemektedir	89
Resim 47: Motifin ismi bilinmemektedir.....	90
Resim 48: Parmaklı Motifi	91
Resim 49: Motifin ismi bilinmemektedir.....	92
Resim 50: Beş Parmak Motifi	93
Resim 51: Motifin ismi bilinmemektedir.....	94
Resim 52: İriağaç Motifi	95
Resim 53: Motifin ismi bilinmemektedir.....	96
Resim 54: Motifin ismi bilinmemektedir.....	97
Resim 55: Motifin ismi bilinmemektedir.....	98
Resim 56: Motifin ismi bilinmemektedir.....	99
Resim 57: Motifin ismi bilinmemektedir.....	100
Resim 58: Motifin ismi bilinmemektedir.....	101
Resim 59: Motifin ismi bilinmemektedir.....	102
Resim 60: Motifin ismi bilinmemektedir.....	103
Resim 61: Çiçek Motifi	104
Resim 62: Çiçek Motifi.....	105
Resim 63: Motifin ismi bilinmemektedir.....	106
Resim 64: Motifin ismi bilinmemektedir.....	107
Resim 65: Su, tarak, bıçak Motifleri	108

Resim 66: Motifi ismi bilinmemektedir.....	109
Resim 67: Sığırsideği Motifi	110
Resim 68: Motifi ismi bilinmemektedir.....	111
Resim 69: Motifi ismi bilinmemektedir.....	112
Resim 70: Kandil Motifi	113
Resim 71: Motifi ismi bilinmemektedir.....	114
Resim 72: Motifi ismi bilinmemektedir	115
Resim 73: Motifi ismi bilinmemektedir	116
Resim 74: Motifi ismi bilinmemektedir	117

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Örnek 1, Yeşilli Kiliminin Alan Yüzey Şeması.....	54
Çizim 2: Örnek 2, Nakışlı Kilim, Yeşilli Kilim Alan Yüzey Şeması.....	55
Çizim 3: Örnek 3, Yeşilli Kilim Alan Yüzey Şeması	56
Çizim 4: Örnek 4, Küplü Kilim Alan Yüzey Şeması	57
Çizim 5: Örnek 5, Halı Kiliminin Alan Yüzey Şeması	58
Çizim 6: Örnek 6, Yöresel ismi Bilinmemektedir. Alan Yüzey Şeması	59
Çizim 7: Örnek 7, Pulluk Kilim, Naktarlı Kilim Alan Yüzey Şeması	60
Çizim 8: Örnek 8, Yeni Dünya Kilimi Alan Yüzey Şeması	61
Çizim 9: Örnek 9, Güllü Kilim Alan Yüzey Şeması	62
Çizim 10: Örnek 10, Yeşilli Kilim Alan Yüzey Şeması	63
Çizim 11: Örnek 11, Halı deseni Kilimi Alan Yüzey Şeması	64
Çizim 12: Örnek 12, Çıbıklı Kilim, Naaşlı Kilim Alan Yüzey Şeması	65
Çizim 13: Örnek 13, Çubuklu Kilim Alan Yüzey Şeması	66
Çizim 14: Örnek 14, Çöp Kilimi Alan Yüzey Şeması	67
Çizim 15: Örnek 15, Parmaklı Kilim, Küplü Kilim Alan Yüzey Şeması	68
Çizim 16: Örnek 16, İriağaç Kilimi Alan Yüzey Şeması	69
Çizim 17: Örnek 17, Küplü Kilim Alan Yüzey Şeması	70
Çizim 18: Örnek 18, Yöresel ismi Bilinmemektedir. Alan Yüzey Şeması	71
Çizim 19: Örnek 19, Küplü Kilim Alan Yüzey Şeması	72
Çizim 20: Örnek 20, Yöresel ismi Bilinmemektedir. Alan Yüzey Şeması	73
Çizim 21: Örnek 21, Yeşilli Kilim Alan Yüzey Şeması	74
Çizim 22: Örnek 22, Yöresel ismi Bilinmemektedir. Alan Yüzey Şeması	75
Çizim 23: Örnek 23, Yöresel ismi Bilinmemektedir. Alan Yüzey Şeması	76
Çizim 24: Örnek 24, Halı Deseni Kilimi Alan Yüzey Şeması	77
Çizim 25: Örnek 25, Kandilli Kilimi Alan Yüzey Şeması.....	78
Çizim 26: Örnek 26, Yöresel ismi Bilinmemektedir. Alan Yüzey Şeması.....	79
Çizim 27: Sivişme Motifinin Teknik Çizimi.....	80
Çizim 28: Sivişme Motifinin Teknik Çizimi	81
Çizim 29: Kırkayak Motifinin Teknik Çizimi	82
Çizim 30: Yeşilli Motifi Teknik Çizimi	83
Çizim 31: Siviş Motifi Teknik Çizimi	84
Çizim 32: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	85

Çizim 33: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	86
Çizim 34: Naktarlı, Pulluk Motifi Teknik Çizimi	87
Çizim 35: : Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	88
Çizim 36: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	89
Çizim 37: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	90
Çizim 38: Parmaklı Motifi Teknik Çizimi	91
Çizim 39: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	92
Çizim 40: Beş parmaklı Motifi Teknik Çizimi	93
Çizim 41: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	94
Çizim 42: İriağaç Motifi Teknik Çizimi	95
Çizim 43: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	96
Çizim 44: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	97
Çizim 45: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	98
Çizim 46: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	99
Çizim 47: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	100
Çizim 48: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	101
Çizim 49: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	102
Çizim 50: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	103
Çizim 51: Çiçek Motifi Teknik Çizimi	104
Çizim 52: Çiçek Motifi Teknik Çizimi	105
Çizim 53: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	106
Çizim 54: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	107
Çizim 55: Su, Tarak, Bıçak Motifi Teknik Çizimi	108
Çizim 56: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	109
Çizim 57: Sığırsidiği Motifi Teknik Çizimi	110
Çizim 58: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	111
Çizim 59: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	112
Çizim 60: Kandil Motifi Teknik Çizimi	113
Çizim 61: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim.....	114
Çizim 62: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	115
Çizim 53: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	116
Çizim 64: Motifin adı Bilinmemektedir. Teknik Çizim	117

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☐	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Sakarya İli- Kaynarca İlçesi Kilim Dokumacılığının Günümüzdeki Durumu			
Tezin Yazarı: Seda Alemdaroğlu		Danışman: Prof. Kadriye Didem ATİŞ	
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: 1x (ön kısım)+123(metin kısmı)		
Anabilim Dalı: Geleneksel Türk Sanatları			
<p>Geleneksel Türk El sanatlarımızdan, kirkitli dokumalar Orta Asya'dan Anadolu'ya konar-göçer aşiretler tarafından taşınmıştır. Geçmişte yatak örtüsünden beşiğine, tuz torbasından yer yaygısına kadar kilim dokuma tekniği ile üretilen ürünler, hemen hemen ülkemizde her bölgede yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Tarihsel süreç içinde kilim üretiminin yapıldığı yerlerden biri de Sakarya iline bağlı Kaynarca ilçesidir. Kaynarca ilçesinde kilim dokuma sanatını başlatan kişiler yerli halk “Manav” olarak da bilinen kişilerdir. Ne yazık ki Kaynarca kilimlerinin günümüzde ki üretimi bitmiş durumdadır. Kilim üretiminin yapıldığı köylerde dahi kilim bulmak artık çok zordur. Kaynarca ilçesinde dokunmuş olan kilimler genellikle yer yaygısı olarak kullanılmak için dokunmuştur. Dokumalar aynı zamanda evlilik çağına gelmiş gençlerin çeyizine konulmak amacıyla da üretilmiştir. Yapılan alan araştırmasında yörede dokunmuş olan kilimlerin desen özelliklerine göre isimlendirilmiş 15 farklı kilim türüne rastlanmıştır. Bunlar; halı-kilim, kandilli kilim, çubuklu, çöp kilimi, yeşilli, pulluk, naktarlı, kilim, küplü kilim, iriağaç, yarımdünya, nakışlı, güllü, parmaklıdır. Bu kilimlerde kullanılmış olan desenler bitkisel ve geometrik temele dayanmaktadır. Motiflerin nereden esinlendiği ve anlamlarının ne olduğu ile ilgili bilgi verebilen kişiler çok azdır. Kaynarca ilçesinde dokunmuş olan kilim örneklerinde kullanılan teknik; ilikli kilim tekniğidir. Dokumalarda atkı ve çözüğü ipi olarak keten ve yün ipi kullanılmıştır. Kilimlerin eni minimum 106cm. ile maksimum 256cm. arasında değişmektedir. Boyları ise; minimum 261cm ile maksimum 363cm arasında değişmektedir. Yörede dokunan kilimlerde kullanılmış olan zemin ve bordür motiflerinde kırkayak, sivişme, sığırsidiği, naktarlı, pulluk, parmaklı, yol, iri ağaç, çiçek, beşparmak, şişe, yeşilli, gül, küplü gibi isimler kullanılmıştır.</p> <p>Sakarya ili Kaynarca ilçesi kilim dokumacılığının geçmişi baz alınarak günümüze kadar bozulmadan gelebilen kilimlerin örneklerinin teknik ve desen özelliklerinin analizi yapılmıştır.</p>			
Anahtar Kelimeler: Sakarya, Geleneksel Dokuma, Kilim, Motif, Teknik.			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree		Ph.D.	
Title of Thesis: Current Situation of Kilim Weaving in Sakarya Province-Kaynarca District			
Author of Thesis: Seda Alemdaroğlu		Supervisor: Prof.K.Didem ATİŞ	
Accepted Date:		Number of Pages: Ix (front part) +123 (text part)	
Department: Traditional Turkish Arts		Subfield:	
<p>From our traditional Turkish handicrafts, the dirt-bearing weavings were carried by the nomadic tribes from Central Asia to Anatolia. In the past, from the bed cover to the cradle, from the salt bag to the floor spread rug weaving technique produced products, almost in our country is facing the danger of extinction in every region. One of the places where kilim production is made in the historical process is the Kaynarca district of Sakarya province. The people who started the art of kilim weaving in Kaynarca district are also known as sanat Manav im. Unfortunately, the production of Kaynarca rugs is finished. It is very difficult to find rugs even in the villages where rugs are produced. The rugs woven in the district are usually woven to be used as a floor spread. Weavings were also produced to be put into the dowry of young people who have come to the age of marriage. In the field research, 15 different rugs were named according to the pattern characteristics of the rugs woven in the region. These; carpet-rug, kandilli rug, barred, garbage rug, green, plow, naktarlı, rugs, cubic rugs, wood, halfworld, embroidery, roses, fingered. The patterns used in these rugs are based on herbal and geometric foundations. There are very few who can give information about where the motifs are inspired and what their meaning is. The technique used in kiln samples woven in Kaynarca district; marbled rug technique. Flax and wool rope are used as weft and warp yarn in weaving. The width of the rugs is 106cm. with a maximum of 256cm. between. Their length; minimum between 261cm and maximum 363cm. In the floor and border motifs used in the rugs woven in the region, names such as centipedes, wings, fit, naktar, plow, fingered, road, big tree, flower, fivefinger, bottle, green, rose, cubed were used.</p> <p>In Kaynarca district of Sakarya province, the technique and pattern characteristics of the rugs that can come without any deterioration based on the history of kilim weaving have been analyzed.</p>			
Keywords: Sakarya, Traditional Weaving, Rug, Motif, Technic.			

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Geleneksel Türk El sanatlarımızdan biri olan kilim sanatı geçmişte yer yaygısı, yatak örtüsü gibi çeşitli alanlarda kullanılmak için dokunmuş olan kilimler günümüzde, ülkemizde her bölgede yok olma tehlikesi ile karşı karşıya gelmiştir. Kilim üretiminin yapıldığı yerlerden biri de Sakarya iline bağlı Kaynarca ilçesidir. İlçede kilim dokumacılığını yapan kişiler manav olarak bilinen yerli halktır. Manav olarak bilinen bu topluluk dokumalarına kendi geleneklerini, kültürlerini ve duygularını da yansıtmışlardır.

Çalışmanın birinci bölümünde Sakarya iline bağlı Kaynarca ilçesinin tarihi ile ilgili bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde Kaynarca ilçesindeki kilim dokumacılığının tarihi ele alınmıştır. Geçmişten günümüze kadar gelebilen kilim örneklerinin ne amaçla kullanıldığı hakkında bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde Kaynarca ilçesindeki kilim dokumacılığının günümüzdeki durumu ele alınmıştır.

Çalışmanın Amacı

Alan araştırmasının amacı, Sakarya iline bağlı Kaynarca ilçesindeki kilim dokumacılığıyla ilgili tarihi ve sanatsal bilgilerin aktarılması. Geleneksel Türk El Sanatları alanında yer alan zengin ve köklü bir geçmişe sahip olan kilim dokumacılığın günümüze kadar bozulmadan getirilebilen örneklerinin gösterilmesi.

Çalışmanın Önemi

Tez çalışmasının sonucunda elde edilen bulgulardan şu şekilde yararlanılması öngörülmektedir:

- 1.Kilim dokumacılığıyla ilgili tarihi ve sanatsal bilgilerin aktarılması literatüre katkı sağlayacaktır.
- 2.Kaynarca ilçesinde yapılan kilim dokumacılığının gelişmesi için gerekli faaliyetlerin yapılmasını sağlayacaktır.
- 3.Kilim dokumacılığının tanıtımıyla ilgili farklı fikirlerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Kilim sanatının unutulmasını engellemek için; Sakarya ili Kaynarca ilçesi kilim dokumacılığının günümüzdeki durumunu açığa çıkarmak için alan araştırması yapılmıştır.

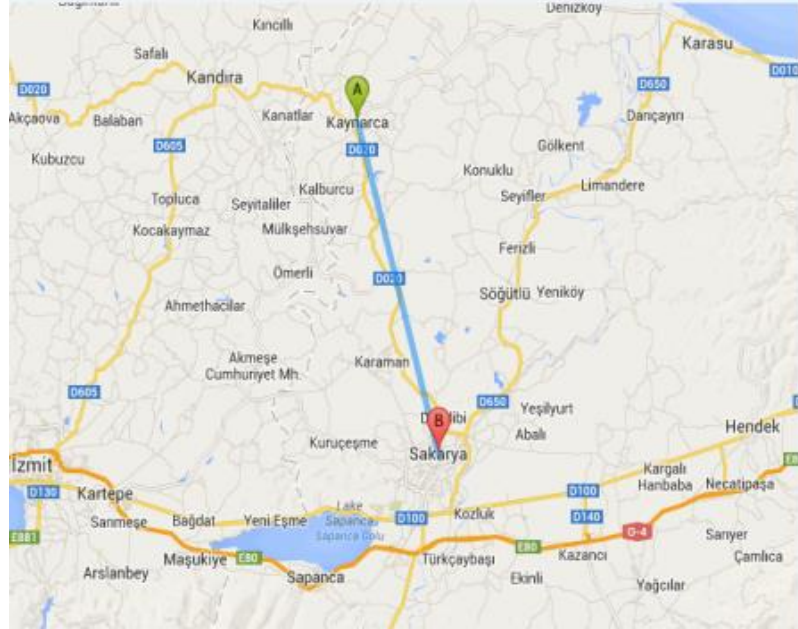
Yapılan alan araştırmasında yöredeki köylere gidilip o köylerde yaşayan kişilerle görüşme yapılmıştır. Geçmişten günümüze kadar korunarak gelebilen kilim örneklerinin analizleri yapılmıştır.

BÖLÜM 1.

1. KAYNARCA İLÇESİ'NİN TARİHÇESİ

1.1. Coğrafi Konumu ve İklimi

"İlçe Kocaeli yarımadasının doğu uzantısında, Sakarya Vadisi ile Karadeniz arasında yer almaktadır. Sakarya'nın kuzeybatısında yer alan Kaynarca'nın kuzeyinde Karadeniz, doğusunda Karasu ilçesi, güneydoğusunda Ferizli ve Söğütü ilçeleri, güneyinde Adapazarı ilçesi, batısında ise Kocaeli'ne bağlı Kandıra ilçesi yer alır. Kaynarca 40 53' 22"-41 10' 57" kuzey enlemleri arasında ve 300 13' 50"- 300 28' 49" doğu boylamları arasında bulunmaktadır. İlçe yüzölçümü 33.316 hektardır. İlçenin sınırları yaklaşık 90 km. uzunluktadır. İlçe merkezinin denizden yüksekliği 50 m. Yüzölçümü 363 km²'dir. Oflak ve Baba dağları arasında, Kandıra- Adapazarı yolu üzerinde kurulmuştur. Kandıra'ya 15, Adapazarı'na 38 km. uzaklıklardır¹."

Harita 1: Kaynarca'nın Konumu
(Foto:arasickackm.com. 16.11.2017)

Kaynarca ilçesi sınırları içindeki arazi geçmiş dönemlerde tamamıyla orman örtüsü ile kaplıdır. Yer yer görülen orman kalıntıları bunun en güzel kanıtıdır. Evliya Çelebi, Çatalca-Kocaeli yarımadasını gezerken buradaki orman örtüsünün sıklığını ve

¹ Ali Aktaş, *Sakarya Rehberi*, (İstanbul: Değişim Yayınları, 2011), 192

gürlüğünü anlatmak için; pek çok insanın bu ormanlara girip bir daha çıkamayarak heder olduğunu hikayelemiştir. Ayrıca Osmanlı döneminde sarayların yakacak ihtiyacının bu yöreden sağlandığı rivayet edilmektedir².

Çatalca- Kocaeli platosunun bir parçası olan Kaynarca'nın ortalama yükseltisi 177 metredir. Dalgalı bir arazi yapısına sahip olan Kaynarca doğal set oluşturacak yükseklikte dağlar olmadığı için ova görünümüne de sahip değildir. Bu ovalar ilçede Andallı, Sarıköyaltı, Gölçealtı adlarıyla bilinmektedir. Alüvyonlarla kaplı ova nitelikli arazi genişleyerek Karadeniz sahiline kadar uzanır. Üzerinde yerleşim olmayan bu ovalar tarım alanı olarak değerlendirilmiştir³.

Resim 1: Kaynarca İlçesinin genel görünümü
(Foto:www.nl.wikipedia.org, 15.11.2017)

İlçede doğal set oluşturacak yükseklikte dağlar olmadığı gibi, ilçe yüzeyi ova görünümünde de değildir. Dalgalı bir arazi yapısına sahiptir. Bu tepelikler içerisinde en önemli olan Oflak Tepesi (353 metre), Adapazarı ile Kaynarca arasında bir eşik gibidir. İlçede yer alan tepeler ve adları: Karanlık Tepe (72 metre), Akmeşe Tepe, Turnalı Tepe (46 metre), İyrek Tepe (87 metre), Çukurtarla Tepe (64 metre), Kömür Ocağı Sırtı,

² Ali Aktaş, *Farklı Kimliklerin Kavşak Noktası: Kültürel Renkleriyle Sakarya. Sakarya'nın Toplumsal ve Kültürel Yapısı*, (Adapazarı: Kültür Yayınları, 2008), 211.

³ Kaynarca Belediyesi, *Tarihi, Doğası ve Eşsiz Güzellikleriyle Kaynarca*, (İzmir: İmge Basın Yayın Reklam Tanıtım Organizasyon Basım Yayıncılık, 2011), 14.

Siyamlar Sirtı, Kara ökükler Sirtı, Kırava Tepe, Germeağzı Tepe, Kırmasırtı, Kocataşlar Tepe, 135 metre Rakımlı Tepe, Pirenlik Tepe, 138 metre Rakımlı Tepe, Teperen Tepe (134 metre), akırtarla Sirtı, Koca Ama Sirtı, Kavacık Tepe, Saltaoğlu Tepe, Odalar Sirtı, Uzuntarla Sirtı, Mehter Tepe (154 metre), GüniğreğiSirtı, Yırce Mezarlığı Sirtı, Türbeleni Sirtı, Armutlar Sirtı, Taflan Tepe (121 metre), Taşlıama Sirtı, Belenağzı Tepe, Hadırol Sirtı, Beşikli Tepe, 116 metre Rakımlı Tepe, Yığıntaşlar Sirtı, Muhacır Kırma Tepe (128 metre), Keili Tepe, Kerpi Sirtı, Ofлак Dağı (353 metre), Salık Sirtı, Kaltepe, 157 metre Rakımlı Tepe ile birok isimli ve isimsiz tepe mevcuttur.

İlede; Türkiye yüz ölçümüne göre önemsiz ancak ile yüzölçümüne göre önemli yer kaplayan alüvyonlarla kaplı ova nitelikli arazi mevcuttur. Genel bir adı olmamakla birlikte Andallı, Sarıköyaltı, Gölealtı gibi isimlerle ifade edilir. Genişleyerek Karadeniz sahiline kadar uzanır. Üzerinde yerleşme olmayan ova tarım açısından uygundur. Rokan Kanalı bu ovanın drenajını (su tahliyesini) sağlarken, yapılan göletlerle ovanın bir kısmı sulamaya açılmıştır. Kumsal, ilenin batı kıyısında başlayıp kesintisiz bir şekilde komşu ile Karasu ve onun komşusu Kocaali ilesinde de devam eder. Kumullar kıyıda içerilere yaklaşık 2 kilometre kadar sokulabilmiştir. Bitki örtüsünün tahrip edilmesi kıyılarda bulunan tarım ve orman arazilerinin kum örtüsü ile kaplanmasına neden olmuştur. Belli başlı sular ve dereler: Karakamış ayı, Keiyatağı Dere, Ağa Dere, Karabacak Dere, Kirazlık Dere, Keekler Dere, Bostancık Dere, Kösepınarı Dere, Kavaklıavı Dere, Kösteregeidi Dere, Kubuz Dere, Hayaller Dere, Düzler Dere, Kızanlık Dere, Kızıl Dere, Obruklar Dere, Kaynarca Dere, Kuzuluk Dere, Hamam Dere, Kırmalar Dere, Akalar Dere, orar Dere, Eşmegül Dere, Hacıbayram Dere, Anadere, ingenler Dere, Sayvanaltı Dere, İğrek Dere, Kaz Dere, İresilcik Dere, örmenler Dere, Büyük Dere, Kiraz Geit Dere, Kaşıklı Dere, Karabaş Dere, ve kurutma kanalları ile isimsiz bir ok dere vardır⁴.

İlenin en önemli doğal gölü Acarlar Longozu'dur. Kanlıgöl ve Kandıra ile sınır oluşan Kamış Gölü ise akarsu görünümünde olup yılın belli zamanlarında suyunu kum örtüsünün altından denize boşaltılan bir lagün durumundadır. Acarlar Gölü Sakarya nehrinin Karadeniz'e döküldüğü ağız kısmının batısında yer alır. Yaklaşık 12 km

---

⁴ Aktaş, age, s.211-212

uzunluğundaki Acarlar Gölü, Sakarya ilimizin Kaynarca ve Karasu ilçeleri sınırları içerisinde yer almaktadır. Lagün özelliğindeki Acarlar Gölü'nün tabanı alüvyon depolarıyla kaplıdır. Acarlar Gölü'nün toplam alanı 2571 hektar alanı olup 1510 hektar alanlık alanı Kaynarca Sınırlarındadır. Göl arazi parçası niteliğinde olup açılan kurutma kanallarıyla bataklık bir kısım tarım arazisine dönüştürülmüştür.

Acarlar Gölü'nün zengin bitki örtüsü korunan yabani hayvan türlerine ol ve zengin beslenme yelpazesi oluşturmuştur. Su kuşları ve yırtıcı kuşların beslenme farklılığı nedeniyle birbirleri için rekabet oluşturmadığı tespit edilmiştir. Gölün sık ormanlarla kaplı olması ve su altı bitkilerinin yoğunluğu hayvanlar için korunaklı bir yaşam alanı sağlamaktadır. Değişik türdeki sarmaşıklar, sırımbağı ve değişik otlardan meydana gelen zengin bir orman altı örtüsüne sahiptir. Bataklık kısımlarda nilüfer, sazlar, su mercimeği ile kaplı su aynaları ve altı bitkileri bol miktarda mevcuttur.

Kaynarca iklimi, nemli Karadeniz ikliminin Marmara geçiş tipi içerisinde yer alır. Yıllık ortalama sıcaklık 13⁰C'dir. İlçede yaz ayında sıcaklık ortalaması 22⁰ iken kış aylarında 6⁰'dir. Bağıl nem % 74 ve yıllık ortalama yağış 805,1 mm'dir. Yıllık hakim rüzgar kuzeydoğu sektörlüdür.

Kaynarca ilçesi sınırları içindeki arazi geçmiş dönemlerde tamamıyla orman örtüsü ile kaplıdır. Yer yer görülen orman kalıntıları bunun en güzel kanıtıdır. İlçenin dörtte birinden fazlası orman örtüsü ile kaplıdır. Bunlar ağırlıklı olarak Oflak, Turnalı ve Acarlar Gölü ormanlarıdır. Acarlar Gölü orman işletmesi günümüzde sit alanıdır. İlçe merkezini denizden yüksekliği 50 metredir. İlçe sınırları 90 km uzunluğunda olan Kaynarca'nın kumsalı ilçenin batı kışından başlayıp kesintisiz bir şekilde komşu ilçe Karasu ve onun komşusu Kocaeli ilçesinde de devam eder. Kumullar kıyıda içerilere yaklaşık 2 km kadar sokulabilmiştir. Bitki örtüsünün tahrip edilmesi kıyılarda bulunan tarım ve orman arazilerinin kum örtüsü ile kaplanmasına neden olmuştur⁵.

---

⁵ Kaynarca Belediyesi, *Tarihi, Doğası ve Eşsiz Güzellikleriyle Kaynarca*, 14 - 15 - 16 - 17.

1.2. Tarihçe

Kaynarca, Bitinyalılar, Romalılar, Bizanslılar gibi ilk ve orta çağda Anadolu da kurulmuş uygarlıkların yönetiminde kalmıştır. Bu uygarlıklardan kalan heykel, sikke, mezar, su yolu, yol, kale gibi kalıntılar Kaynarca bölgesinde hala varlığını korumakta, taş ve mermer kalıntılar, lahitler, çeşitli dönemlere ait para ve sikkeler bu bölgede yaşamış eski uygarlıkların medeni ve kültürel boyutlarının genişliğini göstermektedir.

Osmanlı döneminde Üsküdar'a bağlı olan Kandıra'nın kazası Kaynarca'nın adı ilk kadı sicilleri "Şeyhler, Şeyhlü, Şıhlar" şeklinde yazılırken "Hocaköy ve Dudu Divanı" adları da geçmektedir.

Cumhuriyet'in ilanından sonra Kocaeli Vilayetinin Kandıra ilçesine bağlı bir nahiyedir Şehler. Yöredeki ' Büyük ve Küçük Kaynarca' köylerinin isimlerinden esinlenilerek 1 Nisan 1959 tarihinde 'Kaynarca' adıyla ilçe teşkilatı kurulur. Kaynarca 21 Ocak 1966 tarihinde 714 sayılı kanunla Sakarya İline bağlanır⁶.

Kaynarca Belediyesi, Tarihi, doğası ve eşsiz güzellikleriyle Kaynarca isimli yayında Kaynarca'nın adı 'Şeyhler, Şeyhlü, Şıhlar, Hocaköy ve Dudu Divanı olarak belirtilmiştir. Fakat Başbakanlık Osmanlı Arşivinde ise Gençlü, Şeyhler, Kaymaz olarak geçmektedir⁷.

Kaynarca da Kocaeli ve Sakarya ile birlikte aynı tarih ile yoğrulmuştur. 1326'da Osmanlıların gelişi ile ihya ve imar edilir⁸.

Kaynarca 1920 tarihinde Yunanlıların işgaline uğramış ve 16 Nisan 1920 tarihinde geri alınmıştır. Nahiye ikinci defa 30 Nisan 1921'de düşman işgaline uğramıştır ancak Yunanlıların Kandıra ve Kaynarca'yı bırakarak güneyde bulunan Çubuklu'ya çekilmeleri ile 3 Mayıs Kaynarca'nın kurtuluş günü olarak ilan edilmiştir⁹.

---

⁶ Kaynarca Belediyesi, *age*, 6 - 7.

⁷ Tahir Sezen, Osmanlı Yer Adları, (Ankara:T.C.Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü; Yayın No.21, 2006), 410

⁸ Güleğül Külhan, Tarihte ve günümüzde Sakarya, (Baskı Hürriyet Ofset), 43.

⁹ Kaynarca Belediyesi, *age*, 7.

Kızıl Çeşme: Taşoluk Köyünde eski dönemlerden kalma bir mağara vardır. Kanlı Pınar, mağaranın sağ tarafında yer alır. Rivayetlere göre İstiklal Savaşı sırasında yorulan ve susayan askerlerimiz su ihtiyaçlarını buradan temin etmişlerdir. Düşman kuvvetleri bu suyu bulunca burada pusuya yatmışlar. Yorulan askerlerimiz biraz dinlenmek ve susuzluklarını gidermek için bu pınarın başına gelmişler. Pusuya yatan düşman askerleri bir anda ortaya çıkıp orada bulunan askerlerimizi şehit etmişler.

Tipik Ev Mimarisi: Kaynarca ilçesindeki bazı köylerde yöreye has ‘Çandılı Ev’ denilen ahşap yapılar mevcuttur. Topraktan yapılan evlerin içinde dışardan ışık almayan bir oda mevcuttur. Bu odalar kışın sıcak, yazın serin oluşları sebebiyle eski evlerin vazgeçilmez bir parçasıdır¹⁰.

Şeyh Muslihuddin Cami (Büyük Kaynarca Köyü) : Şeyh Muslihuddin Camii, Kaynarca İlçesi, Büyük Kaynarca Köyü (Topçu Divanı) köy içi mevkiine bulunmaktadır. Caminin güney tarafına kubbeli betonarme yeni bir Cami yaptırıldığı için bu Cami tamamen terk edilmiş, bugün harap halde yıkılmaya yüz tutmuş durumdadır. Caminin Sultan Orhan’ın Şeyhülislami tarafından yapıldığı bilinmektedir. Cami kütüklerle yapılmış iken Kaymaslı Mehmet Ağa tarafından dıştan ince ve muntazam tahtalarla kaplatılarak tamir ettirilmiştir. Tamir tarihi yoksa da bugün mevcut olmayan yakındaki çeşmenin üzerinde yer alan Kitabesinde, Caminin de bu tarihte yani 1820’de onarıldığı anlaşılmaktadır. Son yıllarda yapılan onarımlarla yapı eski sağlam, ağır ve dayanıklı yapısını kaybetmiştir. Cami 8,15 X 17,10 m. ebatlarında dikdörtgen bir plan özelliğine sahiptir. Ortadaki asıl ibadet alanını çevreleyen U şeklindeki dehliz biçimli, mahfili, iki katlı son cemaat yeri bulunmaktadır.

Taş temeller üzerine oturtulmuş, kalın ahşap kütüklere bindirilmiş tamamı ahşap olan Cami, çandı denilen uzun kütüklerin kertilip birbirine geçirilmesi ile çivisiz olarak yapılmıştır. 1820 yılında yapılan onarımda duvarlar içten ve dıştan ortalama 4 cm. kalınlığında düzgün tahtalarla kaplanmıştır. Üst örtüsü içten düzgün tahtalar, dıştan Marsilya kiremidi ile kaplıdır. Ahşap beden duvarları üzerinde yer alan bol pencerelerle iç mekan aydınlatılmıştır. Beden duvarlarında yapılan eklemelerin ve değişikliklerin izleri ince ve kısa ağaçlardan anlaşılmaktadır. Caminin iki tarafında yer alan dehliz

---

¹⁰ Burhanettin Zengin, *Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış*, (Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü Yayınları, 2013), 21.

biçimli dış mahfillerin dış duvarları harim kısmının beden duvarlarından daha alçak tutulduğu için üst örtüleri meyilli bir ahşap tavan şekline dönüşmüştür¹¹.

1.3. Nüfus Yapısı

Kaynarca toplam nüfus bakımından ülkemizdeki 872 ilçe arasında 531. sıradadır. İlçe toplam çalışan kişi sayısı 3949'dur. Bu sayının 1980' erkek 1969'u kadındır. 2009 yılı nüfus sayımına göre ilçe merkezi nüfusu 5.144, köylerin nüfusu 13.263 ve toplam nüfus 24.407'dir. Kaynarca'nın yerli halkı 'Manavlar', nüfusunun yaklaşık % 61'ini oluşturmakta ve Manavlar, küçük köyler halinde dağınık bir yerleşime sahiptirler. Yörede yaşayan etnik grupların nüfus içinde dağılımı; 14.578 Manav, 8.351 Karadeniz Türkmeni, 412 Balkan ve Rumeli Muhacirleri Türkmeni, 386 Yörük, 497 Roman, 107 Gürcü, 50 Laz ve 26 Kurmanç şeklindedir¹².

Kaynarca ilçesine bağlı bulunan toplam nüfusu 1000'in üzerinde üç köy bulunmaktadır.

1. Büyük Yanık Köyü:1879
2. Turnalı Köyü:1065
3. Karaçalı Köyü:1055

Kaynarca ilçesinde sanayi kuruluşlarının azlığı ve tarım arazilerinin doğal sınırlara ulaşması ilçe nüfusunun azalmasına neden olmuştur. Bu durum sonucunda Sakarya il komşuları olan Tekirdağ, Bolu, İzmit, Bilecik, Bursa, İstanbul ve ilçelerine önemli ölçüde genç nüfus göç etmiştir.

Kaynarca İlçesine ilk yerleşmeler İstanbul'un fethi ve sonrasında Anadolu'dan gelen göçler ile oluşmuştur. 1840 yılında Yörükler bölgesinin sahil kıyılarına yerleşmeye başlamışlardır. 1950 yılından sonra Kaynarca ilçesinden Karadeniz bölgesine yoğun bir göç akımı başlamıştır. Böylece bölgede büyük nüfus kayıpları artmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda neolitik yani eski çağlarda Cilalı Taş devrinden kalan izlerden yola çıkarak konar göçer yaşadıkları bilinen göçebe topluluğunu oluşturan Yörükler

---

¹¹ Metin Eriş, *81 İlde Kültür ve Şehir Sakarya*, 1. Baskı, (İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 2013), 38- 39.

¹² Kaynarca Belediyesi, *age*, 32.

Sakarya ili, Kaynarca ve diğer ilçelerinde günümüzde tüm bölgenin yerel halkı olarak bilinen “manavlar” adı altında yaşamaktadırlar¹³.

1.4. Kaynarca Halkının Etnik Kaynağı

Kaynarca ilçesinde kilim sanatını başlatan kişiler, ilçede yaşayan yerli halk “Manav” olarak da bilinen topluluktur. Sakarya ve civarında, Manav olarak adlandırılan insanlar yaşamaktadır.

Manav olarak adlandırılan bu topluluk, Sakarya ilinde önemli bir nüfus oranına sahiptir. Kaynarca, Hendek, Geyve, Pamukova, Taraklı ilçeleri Manav’dır. Merkeze bağlı; Budaklar, Çelebiler, Çökekler, Tavuklar, Büyük Esence, Küçük Esence, Sarıcalar, İmamlar, İlyaslar, Poyrazlar, Kamışlı gibi önemli köyler de Manav köyleridir. Manav kelimesi kaynaklarda; yerli olan, muhacir olmayan, hareketli nüfusa karşı yerini değiştirmeyen devamlı olarak orada oturan, Türkçe dışında başka bir dil bilmeyen anlamlarına gelmektedir¹⁴.”

Türkçe konuşan topluluğun Orta-Asya'daki asıl anayurdunun neresi olduğu üzerinde eskiden beri bazı fikirler ileri sürülmüştür. Bizim düşüncemize göre, bu topluluğun anayurdu, başlıca 145- 150 arz dereceleri arasındaki Abakan, Tuba yörelerini de içine alan Kem Irmağı yani Yenisey boyları ve ona yakın yöreler olmalıdır.

Türkçe konuşan topluluğun, eski zamanlardan beri, birbirlerinden siyasi hüviyetleri, dilleri veya lehçeleri, içtimai seviyeleri, hatta yüz şekli ve beden yapıları ile ayrılan muhtelif kollar halinde yaşadığı bilinmektedir. Orhun abidelerinde, yabancı kavimlere olduğu gibi, bu kollara da budun yani kavim denilmektedir. Fakat bu kolların ortak bir ada sahip oldukları üzerinde elimizde hiç bir delil yoktur.

---

¹³ Gülşen Özbay, *Sakarya İli Kaynarca İlçesi ve Civar Köylerinde Dokunan Kilimlerin İncelenmesi*, (Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınlanmamış bitirme tezi, 2006), 7.

¹⁴ Fatih İyiyol, *Sakarya Türkmenleri (Manavları) 'nde İnanışlar (Tavuklar Köyü ve Büyük Esence Köyü Örneği)*, (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2003), 3 - 4.

VI. yüzyılda Türkçe konuşan el (kavim) lerden ancak biri Türk adını taşıyordu. Bu elin adı olan Türk (o zamanlar Törük-Türük) sözünün, yörük (yörümekten) gibi, törümeğin mastarından geldiği bizce muhakkaktır¹⁵.

Sakarya tarihlerinde insan yerleşimleri, içe ve dışa doğru göçler, göçmenlik ile yerleşik unsurlar her zaman önemli olmuştur. Göç; kentin toplumsal dokusunu, kültürel özelliklerini, toplumsal yapısını ve bununla birlikte inanışları, ekonomiyi ve birçok etmeni belirlemiş ya da biçimlendirmiştir. İnsanoğlu, sosyolojik ve tarihsel açıdan göç olgusu ile her zaman karşı karşıya kalmıştır. Göç toplumlarda bir takım sorunların ortaya çıkmasına neden olduğu kadar, toplumsal bütünleşme ile zengin kültürel çeşitliliği de içerir. Türk tarihi açısından bakıldığında göç, toplumsal hayatımızın ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Ülkemizin toprakları binlerce yıldan bu yana göç yollarının ana hatlarından en önemlisi olmuştur. Anadolu, yüzlerce yıl ipek ve baharat yolu güzergahı olmuş ve dolayısıyla üç kıtanın birleşim noktasında uygarlıklar beşiği halini almıştır. Kendi deyimleriyle “yedi kez düşünmeden bir adım atmayan”, yöre halkının çoğunluğunu oluşturan Manavlar, tüm alt kültür grupları arasında tampon görevini üstlenmiştir. Yöreye göç eden farklı farklı alt kültür gruplarıyla, kendi topraklarını paylaşmış ve diğer grupların birbiriyle denge sağlamasına da öncülük etmiştir.¹⁶

1.5. Ekonomik kaynakları

İlçenin ekonomisi tarıma dayalıdır. Halkın %70'inin geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Son yıllarda tarım teknolojisinin gelişmesi ile tarımda kullanılan insan gücü makine gücü ile yer değiştirmiş olup, İlçe tarımında gelişmeler başlamıştır. Yine 1984 yılından sonra tavuk kümesçiliğinin (broiller ırkı) yetiştirilmeye başlanmıştır. 1975'li yıllarda başlayan holstein ırkının ıslah çalışmaları projeleri çerçevesinde melez hayvan ırkının holstein ırkına dönüştürülmesi sonucunda gerek besicilikte, gerek süt üretiminde büyük artışlar kaydedilmiştir. Süt inekçiliğinin %90'ı holstein ırkıdır. İlçede 4.181 hane vardır. 3.956 aile çiftçilikle uğraşmaktadır. Yaklaşık her hane başına bir traktör düşmektedir. Şu an İlçe tarımcılığı tamamen makineleşmiş durumdadır. İlçede

¹⁵ Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları*, (İstanbul: Ana yayınları, 1980), IX.

¹⁶ Gülşen Özbay, *Sakarya İli Kaynarca İlçesi ve Civar Köylerinde Dokunan Kilimlerin İncelenmesi*, (Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınlanmamış bitirme tezi, 2006), 9-10-11.

tarım kuru şartlarda yapılmaktadır. İlçede tarıma elverişli arazi toplamı 19.875 hektar olup, İlçe yüzölçümünün %54,91'idir. Bu arazilerin %25'i sulanabilir arazi niteliğinde olup, iklim elverdiğinde her türlü tarım yapılabilir¹⁷.

Tarım: İlçenin ekonomisi tarım ve hayvancılık üzerine kuruludur. Küçük çapta sanat ve ticaret faaliyetleri de görülmektedir.

Kaynarca halkının büyük bir kısmı tarımcılıkla geçimlerini sağlamaktadır. İlçe de 65 bin dönüm arazide mısır, 4 bin arazide buğday, 30 bin dönüm arazide slajlık mısır, 20 bin dönüm arazide ayçiçeği, 12 bin dönüm arazide fiğ ve 3 bin dönüm arazide beyaz lahana yetiştirilmektedir. İlçenin kuzey kesimine yerleşmiş Karadenizliler ise fındık tarımı yapmaktadır. Resmi kayıtlara göre 34 bin dönüm ruhsatlı fındık arazisi olduğu bilinse de ilçenin 50-55 bin dönümü fındık üretimi için kullanılmaktadır. İlçe 4 bin dönüm sulanabilir araziye sahiptir. Kaynarca ilçesi tane mısır üretimi açısından Sakarya ilçeleri arasında birinci sırayı almıştır.

Hayvancılık: Yöre de tarım önemli bir geçim kaynağı olsa da hayvancılıkla geçimini sağlayan geniş bir kesim vardır. İlçede 23 bin büyükbaş ve 950 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Büyükbaş havanlar genelde süt hayvancılığı için yetiştirilmektedir. Ayrıca ilçede 250 faal broil tavuğu kümesi bulunmakta; 18 milyon kanatlı ve 400 bin yumurta üretimi olmaktadır. Bu üretimiyle Türkiye ekonomisi içinde önemli bir yere sahiptir.

İlçede 34 aile ise geçmişini arıcılıktan sağlamaktadır. Her geçen dönem arıcılığa olan eğilim artmasına rağmen zirai ilaçlamalardan dolayı gezgin arıcılık yapılmaktadır.

Ormancılık: Kaynarca'da çoğunlukla Meşe ve Kayın yetişir. Karaçam, Defne Dışbudak ve Moritimo (Sahil Çamı) da ilçede rastlanan diğer ağaç türleridir. Sahil Çamı ticari amaçla yetiştirilip satılmaktadır. Defne ise kozmetik sanayide kullanılmaktadır. İlçenin genel orman alanı 38.510, hektardır. Bu arazinin 10.150,5 hektarı devlet ormanıdır ve 9.720 hektarı verimli arazidir. 28.365 hektarı orman dışı sahadır.

---

¹⁷ Aktaş: age, s.221

Fabrikalar: İlçede iki tekstil fabrikası, iki gıda fabrikası ve bir adette kimyevi imalat fabrikası ile 5 fabrika bulunmaktadır. Bu fabrikalar yaklaşık 300 kişiye iş imkanı sağlamakta ve ilçe ekonomisine de ciddi katkıları bulunmaktadır¹⁸.

BÖLÜM 2.

2. KİLİM DOKUMACILIĞININ KISA TARİHİ VE KAYNARCA KİLİMLERİ

2.1. Kilim Dokumacılığının Tarihi

Kilim kelimesi, Farsçadan geldiği söylenirse de, Türkçe bir kelimedir. Farsça’da aynı anlama gelen *gelim*, *kelim* kelimelerinin Türkçeden alındığı kabul edilmektedir. Tüm Slav dilleriyle, Ukrayna ve Güney Rusya dillerine Türkçe’den geçmiştir. Ukraynaca’da *kylym*, Polonya dilinde, Bulgarca ve Sırpça’da *kylym*, Romence’de *chilim* şeklinde söylenmektedir. Yine, kilim kelimesinin “Farsça ve Türkçe yazılmış eski metinlerde yere serilen yaygı ve derviş cübbesi anlamına geldiği, bazı eski Türkçe metinlerde de saçaklı kilim kelimesine rastlandığı, asıl bu terimin bugün anladığımız kilim kelimesinin karşılığı olduğu” belirtilmektedir. Kuman Türkleri, kilim sözünü halı karşılığında kullanmaktaydılar. Kaynaklar kilim kelimesinin, Kaşgarlı Mahmud’un XI. yy.’da yazdığı *Divanü Lügati-‘t-Türk*’te iki ayrı anlamda kullanıldığını ve halı, kilim, keçe, döşek gibi yere serilen eşyalara da *kıviz*, *kiwiz*, *küvüz* denildiğini, XIX. yy. metinlerinde de kelimenin *kikim* şeklinde söylendiğini belirtmektedir.

Bugün, Asya’da yaşayan Türkler, bilhassa Kırgızlar, *kilem* sözünü tek başına değil, *kalı-kilem* terimi ile birlikte söylemektedirler. *Kalı-* halı terimi *kilimi*, *Kilem* ise “çok iyi türden halıyı” karşılamaktadır.

Kilim diye bildiğimiz ilk dokuma şekli, dik ve yatay iplerin birbiri arasından geçirilmesiyle meydana gelen bir dokumadır. Daha sonra ise, dik ve yatay iplerin arasına, deseni meydana getirmek üzere, yatay yerleştirilen, üç veya daha fazla iplik

---

¹⁸ Kaynarca Belediyesi, *age*, 20- 22.

sistemine dayanılarak yapılan, cicim, sili, sumak gibi düz dokuma yaygılar ve bu tecrübelerden de yararlanılarak, dik iplerin üzerine, üçüncü bir iple, düğüm atılarak yapılan halı geliştirilmiş olmalıdır¹⁹.

İnsanların dış etkilerden korunması, barınakların rahat yaşamayı sağlayacak ve aynı zamanda “güzel arayış” duygularına karşılayacak bir biçimde döşenmesi gibi önemli gereksinimlerini karşılayan dokumacılık, insanlığın en eski sanatlarından biridir²⁰.

Zaman içerisinde dayanıklılığını koruyamayan hammaddelerden biri yündür. Normal koşullarda bile hızla yıpranabilme özelliği olan bu materyalden faydalanılarak yapılan ürünler ise yüzyıllar içerisinde çok çabuk yok olabilmektedir. Bu anlamda yünden mamül dokumaların geçmişi hakkında bilgi edinebilmek çok az sayıda örnek günümüze ulaşmıştır.

Bugüne kadar yapılan arkeolojik kazılarda ele geçmiş bulunan dokuma parçaları, dokuma aletleri ve boya maddeleri, özellikler Anadolu’da Neolitik devirlerden itibaren düz dokumaların yapıldığı fikrini kuvvetlendirmektedir. Ancak yaygı olarak gerek düz, gerekse düğümlü dokumaların ilk kez nasıl ve ne zaman dokunduğu konusundaki sorular, ele geçen materyalin yetersizliği nedeniyle şimdilik yetersiz kalmaktadır. Ayrıca düz dokuma yaygılar, düğümlü halılar kadar kalın ve dayanıklı değildir. Daha çok göçebelerin eşyaları olan yaygılar ise eskimeden terk edilmemekte, hatta eskidiğinde kesilip sağlam parçalarından yastık, minder yapılarak kullanılmaktadır. Kolayca çürüdüklerinden yer altı buluntuları arasında fazla örnek bulunamamaktadır.

Ayrıca yerleşik toplumların aristokrat sınıfları tarafından kullanılmadıklarından ve nesilden nesile korunarak aktarılan değerli malları arasında da yer almadıklarından eski devirlere ait örnekler hemen hemen yok gibidir.

Oysa dokuma sanatının tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Hazar Denizi bölgesi etnografya çalışmaları ile tanınan V. M. Sibisoyev “ post örtünmeden ilk çıkan dünya insanın Türk’ler olduğunu” kaydetmiştir. Ancak pek çok kaynak düz dokuma

---

¹⁹ Bekir Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, (Ankara, 2000), 6 - 9.

²⁰ Turizm Geliştirme Vakfı, *1. Uluslararası Eşme Kilim Festivali Türkiye Kilimciliğinin Üretim ve Pazarlama Sorunları Sempozyumu*, (Ankara, 1995), 25.

yaygıların, Türk'lerin Anadolu'ya gelmesinden öncede Anadolu'da bilindiğinden bahsetmektedir.

Mısır'lılara göre dokumacılığın kurucusu Mısır tanrılarında biri olan İbis'dir. Asur'lulara göre dokumacılık, kraliçeleri Semiramis tarafından bulunmuş ve kendilerine öğretilmiştir. Yunan'lılar ise dokumacılık sanatının akıl ve hizmet tanrıçası Minerva tarafından bulunduğunu öne sürerler.

Oğuz boylarının Anadolu'ya gelişlerinden çok öncesine ait, Gordion'da Frigya'lılara ait (M.Ö. 7 Yüzyıl) ve şimdiki düz dokuma yaygılara benzer tekniklerde dokunmuş yün keçi kılı ve keten, sumak, cicim ile kilime benzer dokuma parçaları bulunmuştur. Antik çağdan beri Anadolu'da dokumacılık ve bununla ilgili el işleri sanatının hayli ileri durumda olduğu bilinmektedir. M.Ö. 7500'lere tarihlendirilen bir bulguya da Güneydoğu Anadolu'da rastlanmıştır. Diyarbakır yakınındaki Çayönü yöresinde yapılan kazılarda, çamurla sıvanmış kalıntılar arasında sepet örme damgalar ve son derece dengeli düz dokuma parçaların izleri bulunmuştur.

Mısır'ın kuru ve sıcak ikliminin sayesinde günümüze ulaşmış olan ve XVIII. Krallık devrinde yaşamış olan IV. Tuthmosis'in (M.Ö. 1417) mezarından çıkan keten duvar dokuması ile 1957 yılında Peru ilk devir kültürüne ait Chavin'de (M.Ö. 800- 200) bezayağı dokumasıyla, sumak ve atkı yüzlü dokuma karışımı parçaların bulunması düz dokumacılığın geçmişi hakkında az da olsa bizlere ışık tutmaktadır. Tokat'ın Erbaa ilçesi yakınlarında bulunan, gümüş kirmanlar (M.Ö. 3000- 2000) Anadolu'da dokumacılığın geçmişi belgelenmektedir.

Kuzey Amerika'da Novajo Kızılderilileri tarafından M.S. X- XX. Yüzyılları arasında teknik ve desen bakımından Türk kilimlerine benzeyen atkı yüzlü dokumaların yapıldığı da bilinmektedir.

Anadolu'da Çatalhöyük'te 1962 yılından beri yapılan kazılarda da (M.Ö. 6000) neolitik devre ait dokuma parçaları bulunmuştur²¹.

---

²¹ Ahmet Aytaç, *Hotamış Türkmen Kilimleri*, (Konya, Altuneri Ofset Ltd. Şti. 2003), 4 -5.

Orta Asya'da Altay Dağları eteklerinde, Pazırık'ta buzullar içindeki bir mezar odasında bulunan, M.Ö. III - II. Yüzyılda, Hunlular devrinde dokunduğu kabul edilen Pazırık Halısı dünyanın ve Türklerin bilinen en eski düğümlü halısıdır. Pazırık Kurganı'nda bu halı ile birlikte, keçe yaygılar ve düz dokuma parçaları da ele geçirilmiştir. Yine bu yöredeki Başadar Kurganı'nda ve Kuzey Moğolistan'daki Noin- Ula'da atkı yüzlü dokuma, atkı atlamalı ve sarmalı cicim, zili, sumak gibi dokuma parçaları da bulunmuştur.

Orta Asya'da, Türklerin yaşadığı bölgede ortaya çıktığı ve geliştiği kabul edilen halı ve düz dokuma yaygı dokuma geleneği Selçuklular yoluyla Anadolu'ya gelmiş ve gelişimini burada sürdürmüştür. Ancak bir görüşe göre " düz dokuma yaygılar belki de halı kadar dayanıklı olmadığı ve daha çabuk yıprandığı için, halı gibi günümüze kadar ulaşmamıştır. Bu nedenle de düz dokuma yaygıların eski örnekleri yok denilecek kadar azdır."

Kaynaklara göre düz dokuma yaygılar Türkler Anadolu'ya Gelmeden evvel Anadolu'da da yapılmaktaydı. Bugün Anadolu'nun değişik yörelerinde yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan, pişmiş toprak ve taştan yapılmış ağırşak (iğ'e takılan ağırlık) ile, pişmiş topraktan yapılan tezgah ağırlıkları bunu doğrulamaktadır.

Türklerden önce dokunmuş Anadolu'da bulunan en erken tarihli düz dokuma yaygı örneği M.Ö. 2300 yıllarına tarihlenen, kraliçenin örtüsü adıyla tanınan ancak, bugün nerede olduğu bilinmeyen kilimdir. Truva kazılarında bulunan bu örnek eski resimlerine göre, yıpranmış halde ve açık yeşil, kahverengi, kırmızı renklerle süslenmiş geometrik desenlerde bezeliydi. bu örnek dışında, Gordion (Yassıhöyük) kazılarında ortaya çıkartılan ve M.Ö. VII. Yüzyılda Frigyalılar döneminde dokunduğu kabul edilen, yün, keçi kılı ve ketenden, günümüz düz dokuma yaygılarına benzer teknikle dokunmuş sumak, cicim ve kilime benzer dokuma parçaları bulunmuştur. Yine Gordion da M.Ö. 690 yılına tarihlenen 3.megaronun(ev tipi) zemininde dokuma parçası kalıntıları bulunmuştur. Ancak,kaynaklara göre bu eser korunamadığı için sadece bilgi kayıtlarından tanınmaktadır. Yine, Dorak kazılarından da bir yer sergisinden söz edilmektedir. Ancak bu hazinenin varlığı tartışma konusudur.

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Orta Asya'daki dokuma geleneğine dayanan engin bir dokuma kültürleri vardı. Bu dokuma geleneklerini burada da devam ettirmişlerdir. Türklerin Anadolu'ya geldiklerinde dokuma yapmaya devam ettiklerini, Selçuklular döneminde, Konya, Kayseri, Sivas, Aksaray gibi yerleşim yerlerinin dokumalarıyla ünlü merkezler olduğunu, çeşitli seyahatname bilgilerinden ve günümüze ulaşabilen örneklerden anlamaktayız. Ancak, mevcut dokumlar genellikle halı tekniktir. Aynı dönemde halıyı dokuyanların düz dokuma yaygı dokumadıklarını düşünmek zordur. Bu konuda özellikle yabancı kaynaklar, Osmanlı devri kilimlerinin, Selçuklu dönemi kilimlerine benzediğini kabul etmektedirler.

Türk düz dokuma yaygıları içinde tarihlendirilebilen en eski örneklerden biri bugün Washington Textile Museum'da bulunmaktadır. Kaynakların ifadesine göre atkılı sumak tekniğinde dokunan ve kufi bordürün kuşattığı ortadaki sekizgen bir madalyon ile, kenarlardan ufak sekizgenle süslü bu örnek XV-XVI. Yüzyıl Avrupalı ressamların tablolarında görülen ve Holbein halıları diye adlandırılan Erken Dönem Osmanlı halılarının desenlerine benzediği için XV.-XVI. Yüzyıla tarihlendirilmektedir.

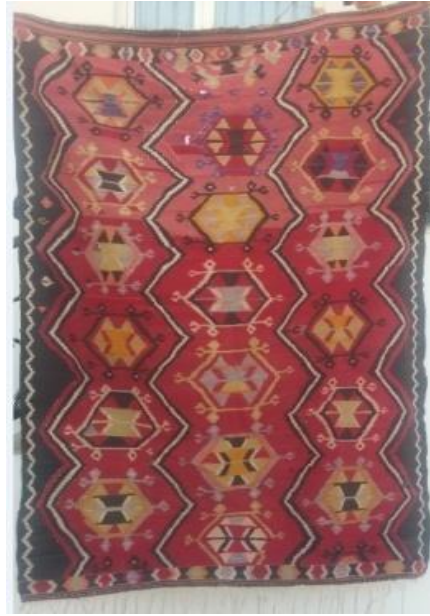
Reifstahl tarafından Beyşehir Eşrefoğlu Cami'nde bulunup Konya Mevlana Müzesi'ne getirilen ve XVI-XVII. Yüzyıla tarihlenen kilim ise, kenar bordür süslemeleriyle Osmanlı devri seramik, çini ve tezhip süslemelerinin klasik örneklerini hatırlatan bir bezemeye sahiptir.

Osmanlı devri kilimlerinin birbirine benzeyen, iliklerinin tek veya çift kenetleme ile kapatıldığı, bir grup örneği Türk Kilim Sanatı Tarihinde Saray kilimleri adıyla anılır. Sayın Prof. Dr. Şerare Yetkin tarafından ilk kez 1961 yılında, Divriği (Sivas) Ulu Cami'nde bulunan bu türden bir kilim parçasını, daha sonra beş kilim takip etmiştir. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'ne getirilen bu kilimlerin süslemeleri Klasik Osmanlı Devri tekstil, seramik, çini desenleriyle büyük bir benzerlik göstermektedir.

Günümüzde İstanbul Vakıflar Halı ve Kilim Müzesi'nde teşhir edilen Divriği Ulu Cami'nde bulunan Saray kilimlerinin benzer özellikleri daha sonra Amasya Gümüşköyü Paşa Cami ve Kütahya Hisarbey Cami'nde de bulunmuştur. Munich Ingolstadt Armeemuseen'de bulunan XVII. Yüzyıl Osmanlı Sadrazam çadırı altında bulunan kilimle,

Washington Textile Museum'da bulunan, iliklerin tek kenetlenme ile yok edildiği, XVII. Yüzyıl'a ait kilim aynı grup kilimlerdenidir.

Osmanlı devri düz dokuma yaygılarının en iyi tanındığı dönem XVIII-XIX Yüzyıl'dır. Bugün Anadolu'da özellikle köy camilerinde, söz konusu yüzyıllara tarihlenecek çok sayıda örnek mevcuttur. Saray kilimlerinin aksine, ilikli kilim ya da cicim, sili, sumak tekniğinde dokunan bu örnekler günümüzde dokunan Anadolu düz dokuma yaygılarının öncüleridir.²²

Resim 2: Pulluk Kilim- Naktarlı Kilim
(Foto: Seda ALEMDAROĞLU, 12.11.2016)

2.2. Kaynarca Kilim Dokumacılığının Tarihi

Kaynarca geçmişten günümüze birçok göçebe topluluğuna ev sahipliği yapmış ve Osmanlı kültürü ile iç içe yaşayan bir ilçedir. İlçeye ilk yerleşmeler fetih sonrasında Anadolu'dan gelen göçler ile başlamıştır. Bu göçlerin birçoğunu Yörükler oluşturmuştur. İlçenin belirli kesimlerinde bu Yörükler halen yaşamlarını sürdürmektedir. Aynı zamanda yörede yaşayan yerli halk vardır. Bu yerli halka il genelinde ve ilçelerinde, günümüzde “Manav” adı verilmektedir. Birçok gelenek ve göreneklerini her şekilde geçmişten geleceğe taşımışlardır. İlçede Yörük ve Manav

²² Bekir Deniz, *Ayvacık Çanakkale Yöresi Düz Dokuma Yaygıları(Kilim-cicim-zili)*, (Ankara ,Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1998), 8-9-10-11.

kelimesinin aynı kökten geldiği bilinmektedir. Dokuma sanatın geliştiren bu iki topluluk olmuştur. Yaşam biçimimizin ve kültürümüzün bir parçası olan Geleneksel Türk El Sanatlarımız birçok alanda yaygındır. Kaynarca ilçesinde de dokumacılık geçmiş yıllarda ön planda olmasına rağmen günümüzde ise yok denilecek kadar az sayıda insan dokuma yapmaktadır. İlçede geçmişin izlerini her karede görmek mümkündür. İlçede dokumada ham madde olarak kendi doğal yollar ile elde ettikleri koyunda yün ipi ve keten bitkisinden de keten ipini doğal boyar maddeler ile boyayarak çeşitli araç ve gereçlerde dokumaya hazır ip haline getirerek kullanmışlardır. İlçede genel anlamda kilim yer yaygısı olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra divan örtüsü, seccade ve duvara asılmak üzere süsleme olarak dokunmuştur. Aynı zamanda özellikle ilçede kilim evlilik ağına gelmiş gençlerin çeyizlerine konulmak için dokunmaktadır. Yaşı 60 ve üzeri olan her insan gençliğinde kilim dokumuştur²³.

---

²³ Gülşen Özbay, *Sakarya İli Kaynarca İlçesi ve Civar Köylerinde Dokunan Kilimlerin İncelenmesi*, 25.

BÖLÜM 3.

3. KAYNARCA İLÇESİ KİLİM DOKUMACILIĞININ GÜNÜMÜZDEKİ DURUMU

Geleneksel Türk el sanatlarımızdan olan kilim dokumacılığının yapıldığı yerlerden biri de Sakarya iline bağlı Kaynarca ilçesidir. İlçe; Anadolu'ya göçler zamanından beri birçok Türk topluluğunun ortak buluşma yeri haline gelmiştir. Doğal olarak bu süreçte bu topluluklar kendi gelenekleri ile birlikte dokuma kültürlerini de taşımışlardır.

Tarih sahnesinde önemli bir yer tutmuş olan Kaynarca kilimleri günümüzde üretimi bitmiş durumdadır. Yüksek Lisans tez çalışmasında; Sakarya ili Kaynarca ilçesi kilim dokumacılığının geçmişi ele alınarak günümüzde üretilen kilimlerin teknik ve desen özelliklerinin analizleri yapılmıştır.

Analizleri yapılmış olan kilim örneklerinin katalog kısmı oluşturulmuştur. Bu katalog kısmında mevcut kilim örneklerinin bulunduğu yer, dokumanın türü, dokunduğu yeri ve yılı, dokumayı yapan kişinin kim olduğu, Etnik kaynağının, Objenin cinsinin ne olduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca kilimlerin çözgü ve atkı ipliklerinin hangi malzemeyle hangi renkle yapıldığı, en ve boy ölçülerinin ne olduğu, desenlerin yöresel ismi, kullanılan zemin ve bordür motiflerinin isimleri ve anlamları ile ilgili bilgiler verilmiştir.

3.1. Katalog

ÖRNEK NO: 1

Bulunduğu yer:Kaynarca (Uzunalan Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer:Uzunalan Köyü

Dokunduğu yıl:1974-75

Dokuyan kişi, yaşı: Mükerrerem Sönmez (Merhum), Müzeyyen

Öztürk(63) anne kız

Etnik kaynağı: Bilinmiyor

Objenin cinsi:Kilim

Yöresel ismi:Yeşilli Kilim

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:28

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:57

En (cm.):2.28cm-2.38cm-2.28cm

Boy (cm.):2.98cm-2.93cm-3.07cm

Kenar kilimi:Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):3cm

Bitiş kilimi (cm.):3cm

Saçak boyu (cm.):13cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz

Resim: 3

RENKLER: Açık yeşil, koyu yeşil, kahverengi, sarı, siyah, mor, pembe, turuncu, bordo,beyaz

MOTİFLER: __Sivişme,__Kırkayak motifleri

Motifleri anlatan kişi: Müzeyyen Öztürk

Yaşı:63

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:Uzunalan Köyünde annesinden öğrenmiş.

ZEMİN MOTİFLERİ: __Sivişme,__Kırkayak

BORDÜR MOTİFLERİ: __Çiçek

ÖRNEK NO : 2

Bulunduğu yer:Kaynarca
(İmamlar Köyü)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer:İmamlar Köyü
Dokunduğu yıl:50 yıl önce
Dokuyan kişi, yaşı: Müesser
Tokmak(70)
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:İlikli Kilim
Yöresel ismi:Nakışlı Kilim,
Yeşilli Kilim

Resim: 4

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:24

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:81

En (cm.):2.32cm-2.39cm-2.32cm

Boy (cm.):3.29cm-3.24cm-3.29cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):20cm-21cm-22cm

Saçak örgüsü: Yan bağlama

RENKLER: Siyah, pembe, turuncu,

lacivert, krem, bordo,yeşil

MOTİFLER: Kırkayak, Çiçek
motifleri

Motifleri anlatan kişi: Müesser
Tokmak

Yaşı:70

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Kırkayak,
sivişme motifi

BORDÜR MOTİFLERİ: Çiçek

ÖRNEK NO : 3

Bulunduğu yer:Kaynarca (İmamlar Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer:İmamlar Köyü

Dokunduğu yıl:40 yıl önce

Dokuyan kişi, yaşı: Nuriye Tokmak (70)

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:İlikli Kilim

Yöresel ismi:Yeşilli Kilim

Resim: 5

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:28

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:74

En (cm.):2.24cm-2.30cm-2.29cm

Boy (cm.):2.92cm-2.92cm-2.93cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):21cm-22cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz

RENKLER: Yeşil, siyah, pembe, turuncu, krem, bordo

MOTİFLER: Yeşilli Motifi, Çiçek motifi

Motifleri anlatan kişi: Nuriye Tokmak

Yaşı:70

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:

Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Yeşilli Motifi

BORDÜR MOTİFLERİ: Çiçek

ÖRNEK NO : 4

Bulunduğu yer:Kaynarca (İmamlar Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer:İmamlar Köyü

Dokunduğu yıl:20 sene önce

Dokuyan kişi, yaşı: Nezahat Tokmak(64)

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:İlikli Kilim

Yöresel ismi:Küplü Kilim

Resim: 6

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:38

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:65

En (cm.):2.15cm-2.17cm-2.14cm

Boy (cm.):2.74cm-2.76cm-2.73cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):15cm

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):18cm-19cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz

RENKLER: Yeşil, siyah, pembe, turuncu, bordo,krem, mavi

MOTİFLER Sivişme, kırkayak motifleri

Motifleri anlatan kişi: Nezahat Tokmak

Yaşı:64

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Sivişme, Kırkayak

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 5

Bulunduğu yer:Kaynarca(Cebek Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer: Kuloğlu Köyü

Dokunduğu yıl:55 yıllık

Dokuyan kişi, yaşı: Dokuyan kişinin adı Arife fakat soyadı bilinmemektedir.

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:İlikli Kilim

Yöresel ismi: Halı

Resim: 7

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:30

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:78

En (cm.):2.28cm, 2.27cm, 2.27cm

Boy (cm.):3.00cm-2.95cm-3.00cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):2cm

Bitiş kilimi (cm.):1cm

Saçak boyu (cm.):12cm-10cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz, yan bağlama

RENKLER: Siyah, bordo, turuncu, pembe, mor, yeşil, krem

MOTİFLER :Siviş, su, tarak, bıçak

Motifleri anlatan kişi: Şaziye Umutlu

Yaşı:66

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman: Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Siviş

BORDÜR MOTİFLERİ:Su, tarak, bıçak

ÖRNEK NO : 6

Bulunduğu yer:Kaynarca

(Hasanbey Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer: Kaynarca

Dokunduğu yıl: Bilinmiyor

Dokuyan kişi, yaşı: Bilinmiyor

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:İlikli Kilim

Yöresel ismi: Bilinmiyor

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:36

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:68

En (cm.):2.00cm-2.06cm-1.96cm

Boy(cm.):3.00cm-3.02cm-3.00cm-

3.04cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: 1cm

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):17cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz ,yan bağlama

Resim: 8

RENKLER: Açık yeşil, koyu yeşil, siyah, kırmızı, sarı, açık mavi

MOTİFLER: Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Bilinmiyor

Yaşı:Bilinmiyor

Eğitimi:Bilinmiyor

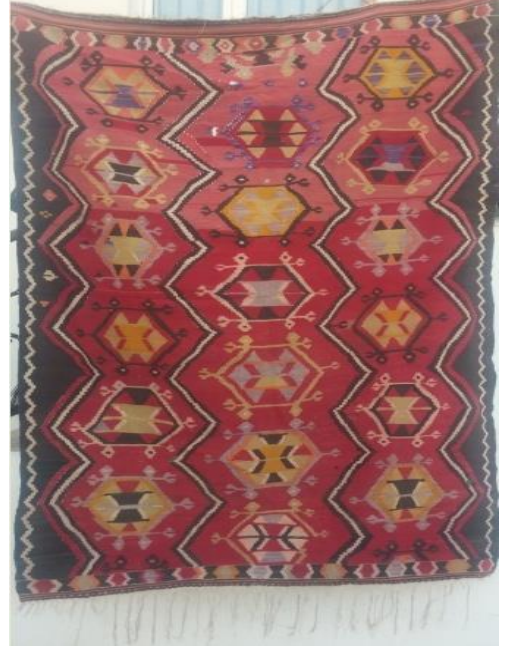
Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ: Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 7

Bulunduğu yer:Kaynarca
(Uzunalan Köyü)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer:Uzunalan Köyü
Dokunduğu yıl:1950
Dokuyan kişi, yaşı: Fatma Öztürk,
yaşı bilinmiyor
Etnik kaynağı: Bilinmiyor
Objenin cinsi:Kilim
Yöresel ismi:Pulluk Kilim,
Naktarlı Kilim

Resim: 9

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten
Rengi:Ham
İplik katı:2
İplik bükümü:S
İplik sayısı / dm.:33

ATKI

Malzemesi:Yün
Atkı katı:1
Atkı sayısı/ dm.:63
En (cm.):1.77cm-1.76cm-1.69cm
Boy (cm.):2.75cm-2.61cm-2.61cm
Kenar kilimi: Yok
Çiti: Yok
Başlangıç kilimi (cm.):2.5cm
Bitiş kilimi (cm.):1cm
Saçak boyu (cm.):26cm-33cm
Saçak örgüsü: Örgüsüz

RENKLER: Sarı, krem, kahve, pembe, bordo, yeşil, turuncu

MOTİFLER: Naktarlı,pulluk, sığırsidiği motifleri

Motifleri anlatan kişi: Müzeyyen Öztürk

Yaşı:63

Eğitimi: Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:Uzunalan Köyü

ZEMİN MOTİFLERİ: Naktarlı, pulluk

BORDÜR MOTİFLERİ: Sığırsidiği

ÖRNEK NO : 8

Bulunduğu yer:Kaynarca

(İmamlar Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer:Konak Köyü

Dokunduğu yıl:40 yıl Önce

Dokuyan kişi, yaşı:

RefikaKurtay(Merhum)

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:Kilim

Yöresel ismi: Yeni Dünya

Resim: 10

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:27

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:75

En (cm.):2.25cm-2.18cm-2.22cm

Boy (cm.):3.10cm-3.13cm-3.11cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):

Bitiş kilimi (cm.):1cm

Saçak boyu (cm.):22cm-28cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz

RENKLER: Açık yeşil, koyu yeşil, sarı, siyah, mor, pembe, beyaz, devetüyü, lacivert, siyah,bordo

MOTİFLER:Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi:Refika Kurtay'ın kızı Yıldız Uysal.

Yaşı:37

Eğitimi:İlkokul

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ: Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 9

Bulunduğu yer:Kaynarca

(Hasan Bey Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu

yer:Bilinmiyor

Dokunduğu yıl:1976

Dokuyan kişi,

yaşı:Bilinmiyor

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:İllicli Kilim

Yöresel ismi:Güllü Kilim

Resim: 11

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:37

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:62

En (cm.):2.12cm-2.20cm-2.24cm-
226cm-2.28cm-2.25cm

Boy (cm.):2.97cm-2.92cm-2.90cm-
2.95cm-3.10cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):22cm

Saçak örgüsü: Yan bağlama

RENKLER: Yeşil, pembe, kırmızı,
siyah, devetüyü, mor

MOTİFLER :Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi:Bilinmiyor

Yaşı:Bilinmiyor

Eğitimi:Bilinmiyor

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ: Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 10

Bulunduğu

yer:Kaynarca(Cebek Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer: Cebek Köyü

Dokunduğu yıl:1974

Dokuyan kişi, yaşı:Şaziye

Umutlu, Fatma Umutlu,

Saime Umutlu

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:İlikli Kilim

Yöresel ismi:Yeşilli Kilim

Resim: 12

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:30

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:81

En (cm.):2.31cm-2.34cm-2.88cm

Boy (cm.):2.86cm-2.81cm-2.88cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):

Bitiş kilimi (cm.):0.5mm

Saçak boyu (cm.):19cm-20cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz, yan bağlama

RENKLER: Siyah, yeşil pembe, turuncu, krem, kahverengi, lacivert, bordo

MOTİFLER : Yeşilli, kırkayak ve kandil motifleri

Motifleri anlatan kişi: Şaziye Umutlu

Yaşı:66

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Yeşilli, kırkayak

BORDÜR MOTİFLERİ: Kandil

ÖRNEK NO : 11

Bulunduğu
yer:Kaynarca(Gürpınar Köyü)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer: Gürpınar Köyü
Dokunduğu yıl:Bilinmiyor
Dokuyan kişi, yaşı: Müşerref
Sangür ve kızı Bedriye
Kızmaz(51)
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:İlikli Kilim
Yöresel ismi:Halı deseni

Resim: 13

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten
Rengi:Ham
İplik katı:2
İplik bükümü:S
İplik sayısı / dm.:28
ATKI
Malzemesi:Yün
Atkı katı:1
Atkı sayısı/ dm.:60
En (cm.):2.47cm-2.56cm-2.47cm
Boy (cm.):3.07cm-3.07cm-3.15cm
Kenar kilimi: Yok
Çiti: Yok
Başlangıç kilimi (cm.):Yok
Bitiş kilimi (cm.):Yok
Saçak boyu (cm.):35cm
Saçak örgüsü: Yok

RENKLER: Siyah, bordo, sarı, pembe, lacivert,yeşil, krem

MOTİFLER : Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Arife Sangül(58), Seyhan Ertürk(52)

Yaşı:

Eğitimi:İlkokul

Bilgi aldığı yer ve zaman:

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 12

Bulunduğu yer:Kaynarca

(Yulaflı Köyü Cami)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer:Kaynarca

Dokunduğu yıl:Bilinmiyor

Dokuyan kişi, yaşı:

Bilinmiyor

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:Kilim

Yöresel ismi:Çıbıklı Kilim,

Naaşlı Kilim

Resim: 14

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:28

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:60

En (cm.):2.47cm-2.56cm-2.47cm

Boy (cm.):3.07cm-3.07cm-3.15cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):35cm

Saçak örgüsü: Yok

RENKLER: Turuncu, mor, kırmızı, yeşil, siyah

MOTİFLER : Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Bilinmiyor

Yaşı:Bilinmiyor

Eğitimi:Bilinmiyor

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 13

Bulunduğu yer:Hatıpler Köyü

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer:Hatıpler Köyü

Dokunduğu yıl:1950

Dokuyan kişi, yaşı:Hatice Çevik (Merhum)

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:Kilim

Yöresel ismi:Çubuklu Kilim

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:29

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:49

En (cm.):1.69cm-1.67cm-1.62cm

Boy (cm.):2.66cm-2.64cm-2.65cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):2cm

Bitiş kilimi (cm.):1cm

Saçak boyu (cm.):8.5cm

Saçak örgüsü: Saç Örgüsü

Resim: 15

RENKLER:Bordo, siyah,bej,turuncu

MOTİFLER : Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Bilinmiyor

Yaşı:Bilinmiyor

Eğitimi:Bilinmiyor

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 14

Bulunduğu yer:Hatıpler Köyü
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer:Hatıpler Köyü
Dokunduğu yıl:1950
Dokuyan kişi, yaşı:Hatice
Çevik (Merhum)
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:Kilim
Yöresel ismi:Çöp Kilim

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten
Rengi:Ham
İplik katı:2
İplik bükümü:S
İplik sayısı / dm.:31
ATKI
Malzemesi:Yün
Atkı katı:1
Atkı sayısı/ dm.:36
En (cm.):1.76cm-1.80cm-1.76cm
Boy (cm.):2.76cm-2.77cm-2.77cm
Kenar kilimi: Yok
Çiti: Yok
Başlangıç kilimi (cm.):Yok
Bitiş kilimi (cm.):Yok
Saçak boyu (cm.):11cm
Saçak örgüsü: Saç Örgüsü

Resim: 16

RENKLER: Siyah, krem

MOTİFLER : Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Bilinmiyor

Yaşı:Bilinmiyor

Eğitimi:Bilinmiyor

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 15

Bulunduğu yer:Kaynarca
(Uzunalan Köyü)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer:Cebek Köyü
Dokunduğu yıl:1950
Dokuyan kişi, yaşı: Kibariye
Öztürk'ün görünmesi Fatma
Öztürk,yaşı bilinmiyor
Etnik kaynağı: Bilinmiyor
Objenin cinsi:Kilim
Yöresel ismi:Parmaklı Kilim,
Küplü Kilim

Resim: 17

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten
Rengi:Ham
İplik katı:2
İplik bükümü:S
İplik sayısı / dm.:37
ATKI
Malzemesi:Yün
Atkı katı:1
Atkı sayısı/ dm.:60
En (cm.):1.70cm-1.72cm-1.71cm
Boy (cm.):2.77cm-2.70cm-2.74cm
Kenar kilimi: Yok
Çiti: Yok
Başlangıç kilimi (cm.):1.5cm
Bitiş kilimi (cm.):1cm
Saçak boyu (cm.):13cm-16cm
Saçak örgüsü: Örgüsüz

RENKLER: Siyah, bordo, turuncu, krem, pembe, mor

MOTİFLER : Parmaklı motifi, sığırsidiği, yol motifleri

Motifleri anlatan kişi: Kibariye Öztürk

Yaşı:79

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:

ZEMİN MOTİFLERİ: Parmaklı motifi

BORDÜR MOTİFLERİ: Sığırsidiği, yol

ÖRNEK NO : 16

Bulunduğu yer:Kaynarca
(İmamlar Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer:İmamlar Köyü

Dokunduğu yıl:Bilinmiyor

Dokuyan kişi, yaşı:Fahriye

Özkul ve Ayten Özkul,Yaşları
bilinmiyor

Etnik kaynağı: Bilinmiyor

Objenin cinsi:Kilim

Yöresel ismi:İriağaç Kilimi

Resim: 18

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:32

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:53

En (cm.):2.40cm-2.50cm-2.35cm

Boy (cm.):3.20cm-3.10cm-3.15cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):2.5cm

Bitiş kilimi (cm.):1cm

Saçak boyu (cm.):10cm-18cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz

RENKLER: Siyah, sarı, açık mavi,
koyu mavi, pembe, açık yeşil, koyu
yeşil, bordo, turuncu

MOTİFLER : İriağaç motifi

Motifleri anlatan kişi: Ömür Özkul

Yaşı:79

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:Ömür
Özkul'un kızları tarafından İmamlar
Köyünde dokunmuş.

ZEMİN MOTİFLERİ: İriağaç

BORDÜR MOTİFLERİ:

Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 17

Bulunduğu yer:Kaynarca

(Hasan Bey Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer:Bilinmiyor

Dokunduğu yıl:Bilinmiyor

Dokuyan kişi, yaşı:Bilinmiyor

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:Kilim

Yöresel ismi:Küplü Kilim

Resim: 19

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:29

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:44

En (cm.):2.15cm-2.21cm-2.24cm-
2.10cm

Boy (cm.):3.34cm-3.34cm-3.42cm-
3.43cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):17cm

Saçak örgüsü: örgüsüz, yan bağlama

RENKLER: Turuncu, açık yeşil, koyu yeşil, siyah, kırmızı, pembe, mor,krem

MOTİFLER:Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Bilinmiyor

Yaşı:Bilinmiyor

Eğitimi:Bilinmiyor

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ: Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 18

Bulunduğu yer:Kaynarca (Dursun Kuloğlu Mahallesi, Kırktepe Köyü)

Dokuma türü:Kilim

Dokunduğu yer:Kırktepe Köyü

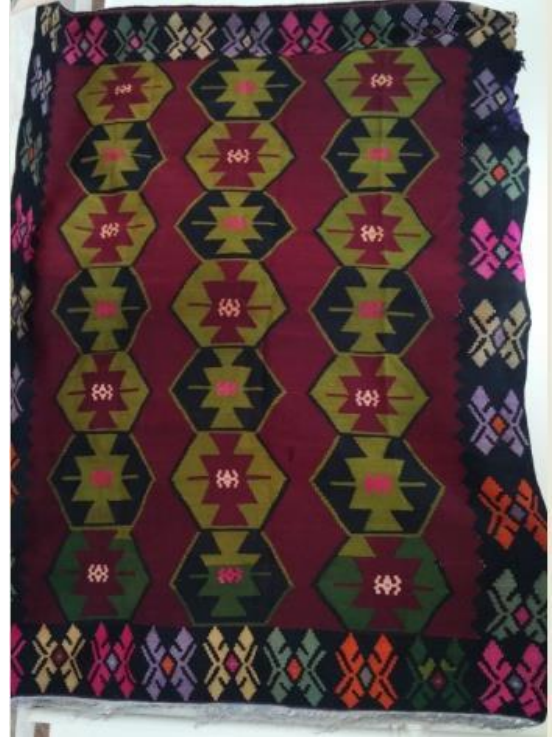
Dokunduğu yıl:Bilinmiyor

Dokuyan kişi, yaşı:Bilinmiyor

Etnik kaynağı:Bilinmiyor

Objenin cinsi:Kilim

Yöresel ismi:Kandilli kilim

Resim: 20

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:28

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:78

En (cm.):2.33cm-2.34cm-2.35cm-
2.26cm

Boy (cm.):3.08cm-3.06cm-
3.05cm-3.03cm-3.05cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):2cm

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):16cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz, yan
bağlama

RENKLER: Açık yeşil, koyu yeşil,kırmızı, pembe, siyah, turuncu, sarı

MOTİFLER: Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Bilinmiyor

Yaşı:Bilinmiyor

Eğitimi:Bilinmiyor

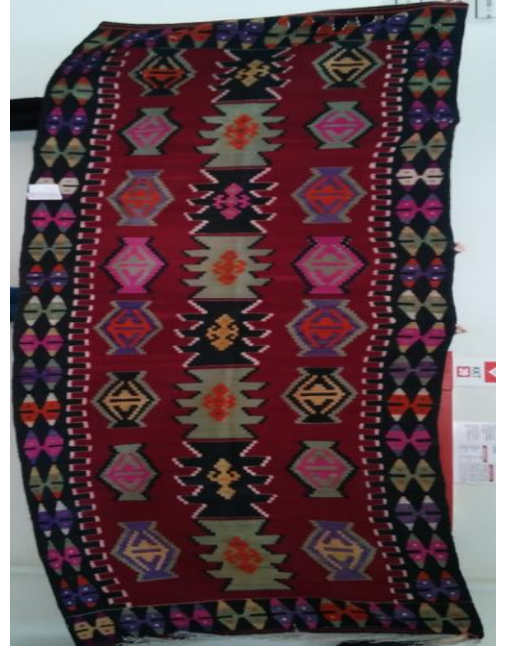
Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ: Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 19

Bulunduğu yer:Kaynarca
(Necdet Dursun Kuloğlu
Mahallesi Kırktepe Köyü)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer:Bilinmiyor
Dokunduğu yıl:Bilinmiyor
Dokuyan kişi, yaşı: Bilinmiyor
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:İlikli Kilim
Yöresel ismi:Küplü Kilim

Resim: 21

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:29

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:59

En (cm.):1.06cm-1.10cm-1.16cm-

1.21cm-1.15cm-1.17cm-1.10cm

Boy (cm.):3.60cm-3.61cm-3.63cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: 1cm

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):17cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz, yan
bağlama

RENKLER: Sarı, turuncu, pembe,
mor, krem, siyah

MOTİFLER : Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi:Bilinmiyor

Yaşı:Bilinmiyor

Eğitimi:Bilinmiyor

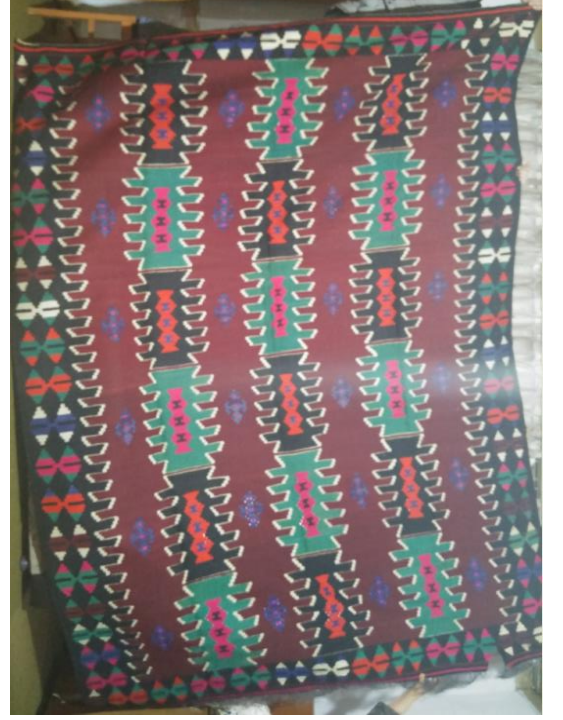
Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ: Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 20

Bulunduğu yer:Kaynarca
(İmamlar Köyü)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer:İmamlar Köyü
Dokunduğu yıl:50 yıl önce
Dokuyan kişi, yaşı: Müesser
Tokmak(70)
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi: İlikli Kilim
Yöresel ismi:Parmaklı Kilim

Resim: 22

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:29

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:75

En (cm.):2.16cm-2.17cm-2.12cm

Boy (cm.):3.00cm-3.02cm-3.03cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):19cm-17cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz

RENKLER: Yeşil, siyah, pembe,
turuncu, lacivert, krem

MOTİFLER : Beş parmaklı motifi
ve şişe motifi

Motifleri anlatan kişi: Müzeyyen
Öztürk

Yaşı:70

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Beş parmaklı

BORDÜR MOTİFLERİ: Şişe

ÖRNEK NO : 21

Bulunduğu yer:Kaynarca
(İmamlar Köyü)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer:İmamlar Köyü
Dokunduğu yıl:20 sene önce
Dokuyan kişi, yaşı: Nezahat
Tokmak(64)
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:İlikli Kilim
Yöresel ismi:Yeşilli Kilim

Resim: 23

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:29

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:58

En (cm.):2.30cm-2.33cm-2.31cm

Boy (cm.):2.98cm-2.96cm-2.97cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):18cm-19cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz, yan
bağlama

RENKLER: Siyah, kırmızı,
devetüyü, turuncu, pembe

MOTİFLER: Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Nezahat
Tokmak

Yaşı:64

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 22

Bulunduğu yer:Kaynarca
(İmamlar Köyü)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer:İmamlar Köyü
Dokunduğu yıl:20 sene önce
Dokuyan kişi, yaşı: Rafika
Tokmak(Merhum)
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:İlikli Kilim
Yöresel ismi:Bilinmiyor

Resim: 24

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:30

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:54

En (cm.):2.10cm-2.13cm-2.11cm

Boy (cm.):2.94cm-2.86cm-2.87cm

Kenar kilimi: Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):1.5

Saçak boyu (cm.):21cm-22cm

Saçak örgüsü: Örgüsüz

RENKLER:___Siyah, kırmızı,
kahverengi, pembe

MOTİFLER: Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Müzayet
Tokmak(Kayınvalidesi dokumuş)

Yaşı:Bilinmiyor

Eğitimi:Bilinmiyor

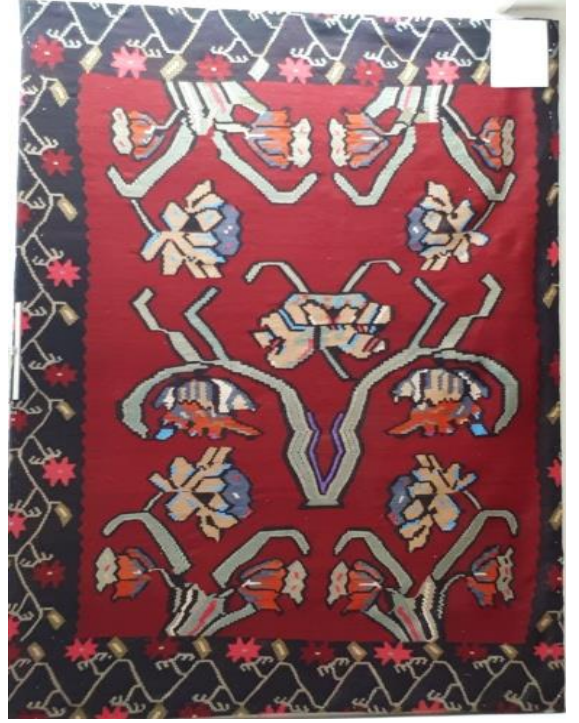
Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ:Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 23

Bulunduğu yer:Kaynarca
(Kaynarca Halk Eğitim Merkezi)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer: Bilinmiyor
Dokunduğu yılı: 150 yıllık olduğu söylenmiştir.(Nait Usta tarafından Kaynarca Halk Eğitim Merkezine hediye edilmiştir.
Dokuyan kişi, yaşı:Bilinmiyor
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:İlikli Kilim
Yöresel ismi:Yeni Dünya Kilimi

Resim: 25

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:33

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:70

En (cm.):Panoya sabitlendiği için en ve boyu ölçülememiştir.

Boy (cm.):Sabitlendiği için ölçülememiştir

Kenar kilimi: Bilinmiyor

Çiti: Bilinmiyor

Başlangıç kilimi (cm.):Bilinmiyor

Bitiş kilimi (cm.):Bilinmiyor

Saçak boyu (cm.):Bilinmiyor

Saçak örgüsü: Bilinmiyor

RENKLER: Siyah, bordo, turuncu, pembe, lacivert, açık mavi,koyu yeşil, açık yeşil, krem

MOTİFLER:Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Yok

Yaşı:Yok

Eğitimi:Yok

Bilgi aldığı yer ve zaman:Yok

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 24

Bulunduğu yer:Kaynarca
(Kaynarca Halk Eğitim Merkezi)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer: Dımbazlar Köyü
Dokunduğu yıl: 1960
Dokuyan kişi, yaşı:Tasfire
Çevik(79), Zehra Çevik(Yaşı
bilinmiyor), Vasfiye Akın(Yaşı
bilinmiyor)
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:İlikli Kilim
Yöresel ismi:Halı Deseni

Resim: 26

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:27

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:76

En (cm.):2.12cm,2.16cm,2.14cm

Boy (cm.):3.18cm,3.12cm,3.17cm

Kenar kilimi:Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):24cm

Saçak örgüsü: Yan bağlama

RENKLER: Siyah, bordo, turuncu,
pembe,lacivert, beyaz, sarı, yeşil

MOTİFLER: Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Hatice Altaş

Yaşı:42

Eğitimi:Lise

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 25

Bulunduğu yer:Kaynarca
(Kaynarca Halk Eğitim Merkezi)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer: Uğurlu Köyü
Dokunduğu yıl: 1971
Dokuyan kişi, yaşı: Sündüs Koç(71)
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:İlikli Kilim
Yöresel ismi:Kandilli Kilim

Resim: 27

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten
Rengi:Ham
İplik katı:2
İplik bükümü:S
İplik sayısı / dm.:27
ATKI
Malzemesi:Yün
Atkı katı:1
Atkı sayısı/ dm.:65
En (cm.):1.93cm,1.98cm,1.98cm
Boy (cm.):2.96cm,2.94cm,2.94cm
Kenar kilimi:Yok
Çiti: Yok
Başlangıç kilimi (cm.):Yok
Bitiş kilimi (cm.):1cm
Saçak boyu (cm.):16cm
Saçak örgüsü: Yan bağlama

RENKLER: Siyah, bordo, turuncu, pembe,lacivert, beyaz, sarı, yeşil

MOTİFLER:Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Nesrin Sarıkaya

Yaşı:38

Eğitimi:İlkokul

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

ÖRNEK NO : 26

Bulunduğu yer:Kaynarca
(Kaynarca Halk Eğitim Merkezi)
Dokuma türü:Kilim
Dokunduğu yer: Hatipler Köyü
Dokunduğu yıl: 1940
Dokuyan kişi, yaşı:Hatice
Çevik(Merhum)
Etnik kaynağı:Bilinmiyor
Objenin cinsi:İlikli Kilim
Yöresel ismi:Bilinmiyor

Resim: 28

ÇÖZGÜ

Malzemesi:Keten

Rengi:Ham

İplik katı:2

İplik bükümü:S

İplik sayısı / dm.:26

ATKI

Malzemesi:Yün

Atkı katı:1

Atkı sayısı/ dm.:46

En (cm.):1.60cm,1.70cm,1.65cm

Boy (cm.):2.76cm,2.76cm,2.85cm

Kenar kilimi:Yok

Çiti: Yok

Başlangıç kilimi (cm.):Yok

Bitiş kilimi (cm.):Yok

Saçak boyu (cm.):Yok

Saçak örgüsü:Yok

RENKLER: Bordo, siyah, hardal, beyaz, turuncu

MOTİFLER: Bilinmiyor

Motifleri anlatan kişi: Hatice Altaş

Yaşı:42

Eğitimi:Lise

Bilgi aldığı yer ve zaman:Bilinmiyor

ZEMİN MOTİFLERİ: Bilinmiyor

BORDÜR MOTİFLERİ:Bilinmiyor

3.2. Kilim Üretiminde kullanılan Araç ve Gereçler

Kaynarca ilçesinde yapılan araştırmalar sonucunda ilçede kilim dokumacılığında kullanılan araç gereçlere rastlanılmamıştır. Fakat kaynaklardan edinilen bilgilere göre; İlçede kullanılan tezgah germe tezgah tipidir. Germe tip ahşap tezgahları kullanılmaktadır. Germe tezgah iki adet kötürüm (dikey yan tahta),bir üst ağaç (üst levend), bir alt ağaç (alt levend), gücü ağacı ve varagelenden oluşmaktadır. Genel olarak ilçede dokuma tezgahına "Düzen" adı verilmektedir. Çözgü işlemleri tezgah üzerinde alt levend üzerine bağlanan çubuk üzerinden bir alttan bir sarıp üst leventten dolayarak ve aynı işlemi bir üstten sarıp üst leventten dolayarak oluşur. Bu işlem istenilen çözgü yöresel adıyla eriş sayısı ulaşılan kadar devam eder.

Resim29: Germe Tezgah
(www.tekstilportal.com. 19.04.2019)

Tezgah üzerine çözgü çözme işlemi bittikten sonra eriş yani çözgülerin arasından ağızlık ipi geçirilir ve kirkitle sıkıştırılır. Atkı boyu ölçülür. Çözgü yani erişlerin arasından varangelendi geçirilir.

Tezgah üzerinde duvak adı verilen iple gücü ağacı bağlanır ve gücü örgüsü örülür basma gücü kullanılmaktadır.

Bu işlemler bittikten sonra ilk olarak çözümlerin arasına çiti örgüsü atılır ve kirkitle iyice sıkıştırılır. Daha sonra kilim dokumaya başlanır.

İlçede kilim dokumacılığında kullanılan ipler keten ve yündür. Çözgüde keten ipi atkıda yün iplik kullanılmıştır.

Kaynarca İlçesinde geçmişten günümüze büyük ve küçükbaş hayvancılık önemli ölçüde geçim kaynakları arasında yer alır. Dokumada kullanılan yün ipinin en önemli kaynağı koyundur. Bu nedenden dolayı ilçede küçükbaş hayvancılık ön plandadır. İlçe halkı koyunun yününden ve birçok azasından yararlanarak hayvancılığı geliştirmişlerdir.

Kaynarca ilçesinde koyun yetiştiriciliği merada otlatılarak veya ahırlarda kendi imkanları ile bakılarak yani besiye çekilmiş olan koyunlar halk tarafından bir yıl içerisinde cinsine göre iki ya da üç kez kirkım işlemi yapılmaktadır.

Kırkılan yünler geniş bir alana düzenli bir şekilde yere serilerek güneşletilir. Güneşlenme işlemi bittikten sonra yere serilen yünler toplanarak saf su ile yıkanır. Bu yıkanma işlemi bittikten sonra yünler tekrardan yere serilerek güneşlenmeye bırakılır. İyice kurumuş olan yünler toplanarak içerisinde bulunan yabancı otlar, pıtraklar ve istenmeyen dış maddeler temizlenir.

Temizlenme işlemi bittikten sonra yünler taratılır. Yani taraktan geçirilerek yünler eğrilir ve ip haline getirilir. İp haline gelen yün yaklaşık bir milim kalınlığında işlenir. Ve bu işlem bittikten sonra ip yumak haline getirilir. Yumak halinde olan yün ipi bir kazan içerisinde kaynayan saf su ve boyalı suyun karışımı içine batırılarak çıkartılır.

Bu işlem üç, dört kez tekrarlanır. Ve işlem bittikten sonra ipler kurutulmaya bırakılır. Kuruyan ipler doğal, yapay boyalar ile boyanmaya ve dokumaya ham renk olarak kullanılmaya hazır hale gelmiş olur²⁴.

---

²⁴ Gülşen Özbay, *Sakarya İli Kaynarca İlçesi ve Civar Köylerinde Dokunan Kilimlerin İncelenmesi*, 28.29.35.36.37

Hallaç-İlahat: Yapağı yıkanıp kurutulduktan sonra hallaç işleminden geçirilerek liflerin birbirinden ayrılması ve yumuşaması sağlanır. Böylece tarama için de hazırlık yapılmış olur. Hallaç; Yay biçiminde bir ağaç ve kiriş denilen, yayın iki ucunu birleştiren ince bağırsaktan yapılmış gergin ve esneyebilen telden meydana gelmiş bir araçtır.

Resim 30: Hallaç
(anilarayolculuk.blogspot.com - 19.04.2019)

Yün Tarağı: Ahşap zemine raptedilen kaide üzerinde tarak dişleri olan bir araçtır. Koyundan kırılan yünlerin yıkanıp kurutulduktan sonra hem yün üzerine yapışmış bitki vb. kırıntıların temizlenmesi, hem de eğirme işlemine hazırlanması için taranarak elyafın düzgünleştirilmesi ve fitil haline getirilmesi gerekir. Bu işlem yün tarağında yapılır.

Resim 31: Yün Tarağı
(kilimhome.com - 21.04.2019)

İğ: Yün eğirmek ve tek bükülü iplik yapmak için kullanılan bir araçtır. Orta eksen olan bir çubuk ve bu çubuğun ortasından geçtiği kare veya daire biçimli ahşap bir alt parçadan meydana gelir. Eğrilen yün iplikler bu alt parça üzerinde, orta eksen çubuğuna sarılır. İstenilen iplik miktarı tamamlanınca eksen çekilerek çıkartılır ve yumak halindeki iplik alınır. İğın teşi gibi isimleri de vardır.

Resim 32: İğ
(Peramezat.com - 21.04.2019)

Öreke: İki dişli, çatal biçiminde ahşap bir araçtır. Taranmış yün tutamı bu çatala geçirilir ve kol altında tutulan örekeden gelen yün fitili iğ ile eğrilir.

Resim 33: Öreke
(edebiyatdefteri.com - 21.04.2019)

Çıkrık: T şeklinde bir ahşap iskelet üzerinde, iki çubuk arasındaki eksen etrafında dönen bir çark ve ucunda iplik sarmak için masura takılan iğ bulunan araçtır. çeşitli tipleri bulunan çıkrıklar tek veya çift çarklı da olabilir. Katlı büküm yapmak veya masuraya iplik sarmak için, bazen de kabaca eğirilen yarı fitil halindeki ipliğin daha iyi ğirme işleminde kullanılır²⁵.

Resim34: Çıkrık
(vayvaylikoyu.com - 21.04.2019)

Kirkıt: Kilim dokumanın vazgeçilmez bir aracıdır. İstar tezgahında yapılan dokumalarda atkı sıkıştırmak için kullanılır.

Resim:35 Kirkıt
(Peramezat.com - 21.04.2019)

---

²⁵ Ayşen Soysaldı, *Düz dokuma teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri, Kilim, Cicim, Zili-Sili, Sumak vb.*, 1. Baskı, (Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009), 12.13.14.21

3.3. Kaynarca Kilimlerinin Teknik Özellikleri

Kaynarca ilçesinde dokumacılık geçmiş yıllarda ön planda olmasına rağmen günümüzde ise yok denilecek kadar az sayıda insan dokuma yapmaktadır. İlçede geçmişin izlerini her karede görmek mümkündür. İlçede dokumada ham madde olarak kendi doğal yollar ile elde ettikleri koyundan yün ipi ve keten bitkisinden de keten ipini doğal boyar maddeler ile boyayarak çeşitli araç ve gereçlerde dokumaya hazır ip haline getirerek kullanmışlardır. İlçede genel anlamda kilim yer yaygısı olarak kullanılmıştır. Bunun yanı sıra divan örtüsü, seccade ve duvara asılmak üzere süsleme amaçlı olarak da dokunmuştur. Aynı zamanda özellikle ilçede kilim evlilik çağına gelmiş gençlerin çeyizlerine konulmak için dokunmaktadır. Yaşı 60 ve üzeri olan her insan gençliğinde kilim dokumuştur²⁶.

Kaynarca ilçesinde dokunan kilimlerde kullanılan teknik; ilikli kilimdir. İlikli kilim tekniği: Bir motifin sınırları arasında gidip gelen atkı ipliği, komşu desenin sınırına geldiğinde, kendi bölgesindeki en son çözüyü dolanarak geri döner. Böyle yan yana olan iki motif arasında dikey bir boşluk oluşur. Bu iliklerin belirli bir boşluktan sonra kapatılması ile dokunan bir tekniktir. Oldukça yaygın bir tekniktir. Dikey ilik uzunluğu genellikle 1 cm civarındadır. Dokumalarda çözgü ve atkı ipi olarak keten ve yün ipi kullanılmıştır. Kilimlerde en minimum 106cm ile maksimum 256cm arasında değişmektedir. Boylar ise; minimum 261cm ile maksimum 363cm arasında değişmektedir. Örneklerdeki çözgü ve atkı sıklığı ise çözgü sıklığı dm²'de minimum 24, maksimum 38'dir. Atkı sıklığı ise dm²'de minimum 44, maksimum 81 arasında değişim göstermektedir.

Yapılan alan araştırmasında yöredeki desen yapısına göre isimlendirilmiş 15 farklı kilim türüne rastlanmıştır.

Resim:36 İlikli Kilim Tekniği
(Foto:www.cerezforum.net. 20.04.2019)

²⁶Gülşen Özbay, *Sakarya İli Kaynarca İlçesi ve Civar Köylerinde Dokunan Kilimlerin İncelenmesi*, (Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınlanmamış bitirme tezi, 2006), 25

3.4. Renk ve Desen Özellikleri

3.4.1. Renkler

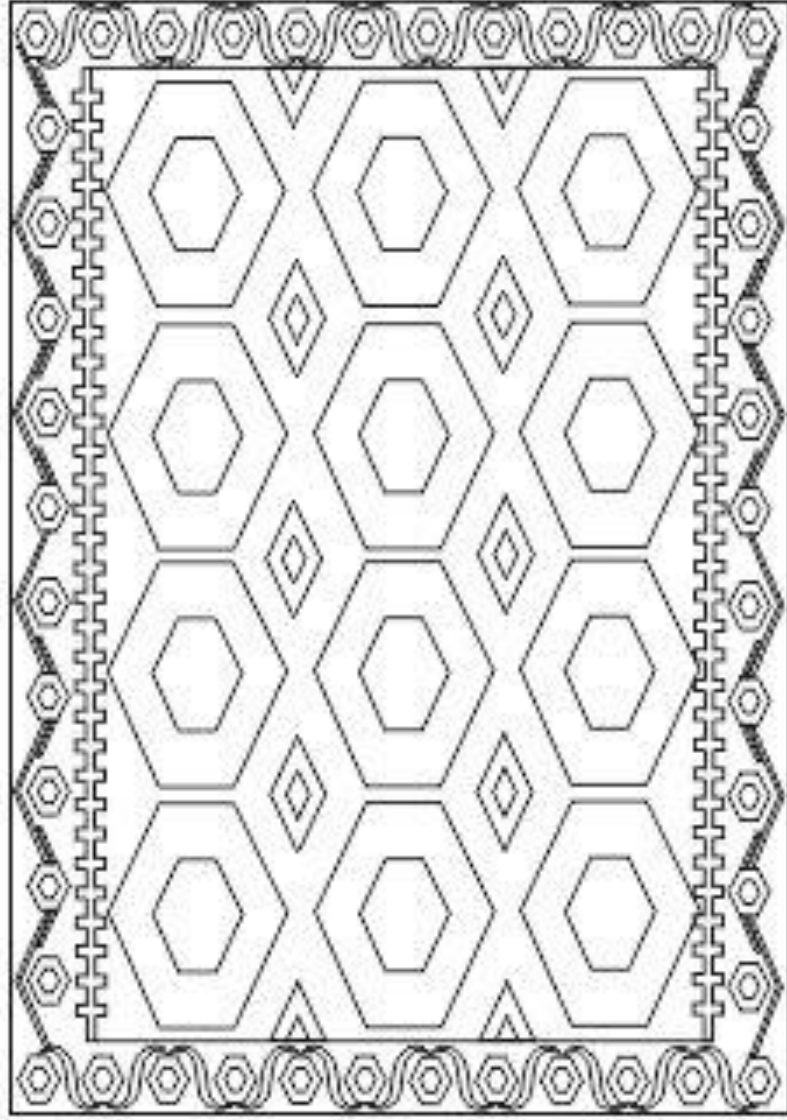
Kaynarca İlçesinde yapılan araştırmada bulunan kilim dokumalarında kullanılan ipliklerin kimyasal boyarmaddelerle boyandığı bilgisine ulaşılmıştır. Kullanılan renkler yeşil, krem, beyaz, kahverengi, sarı, siyah, bordo, kırmızı, mor, pembe, turuncu , bej, lacivert, devetüyü ve tonlarının kullanıldığı görölmektedir.

3.4.2. Desenler

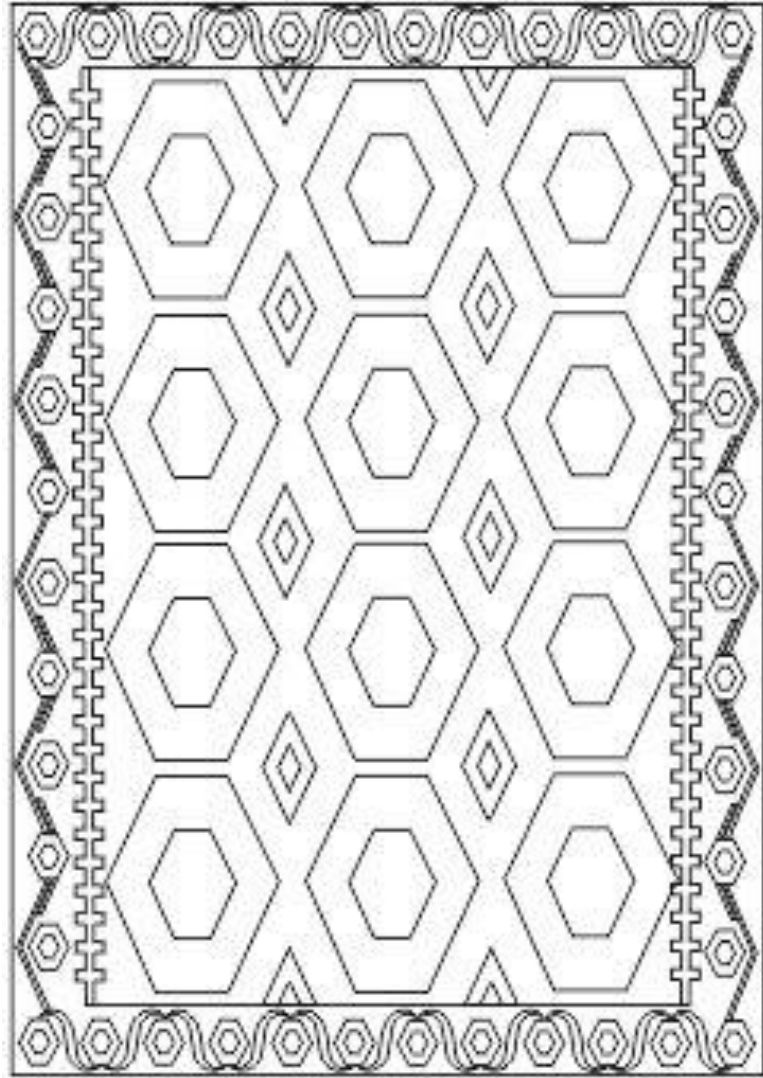
İlçede dokunmuş olan kilimlerin yüzeyinde kullanılmış olan desenler genellikle geometrik ve bitkisel desenlerdir. Kullanılmış olan motifler ise dokumayı yapan kişilerin duygu ve düşüncelerini, yaşam biçimlerini yansıtmaktadır.

Yörede dokunmuş olan kilimlerde desen yapısına, şekline göre adlandırılmış 15 farklı kilim türüne rastlanmıştır. Bunlar; halı-kilim, kandilli kilim, çubuklu, yeşilli, çöp kilimi, pulluk, naktarlı, kilim, küplü kilim, yarımdünya, iriağaç, nakışlı, güllü, parmaklıdır.Fakat kullanılan motiflerin isimleri, nereden esinlendiği ve anlamlarının ne olduğu ile ilgili bilgi verebilen kişi çok azdır.

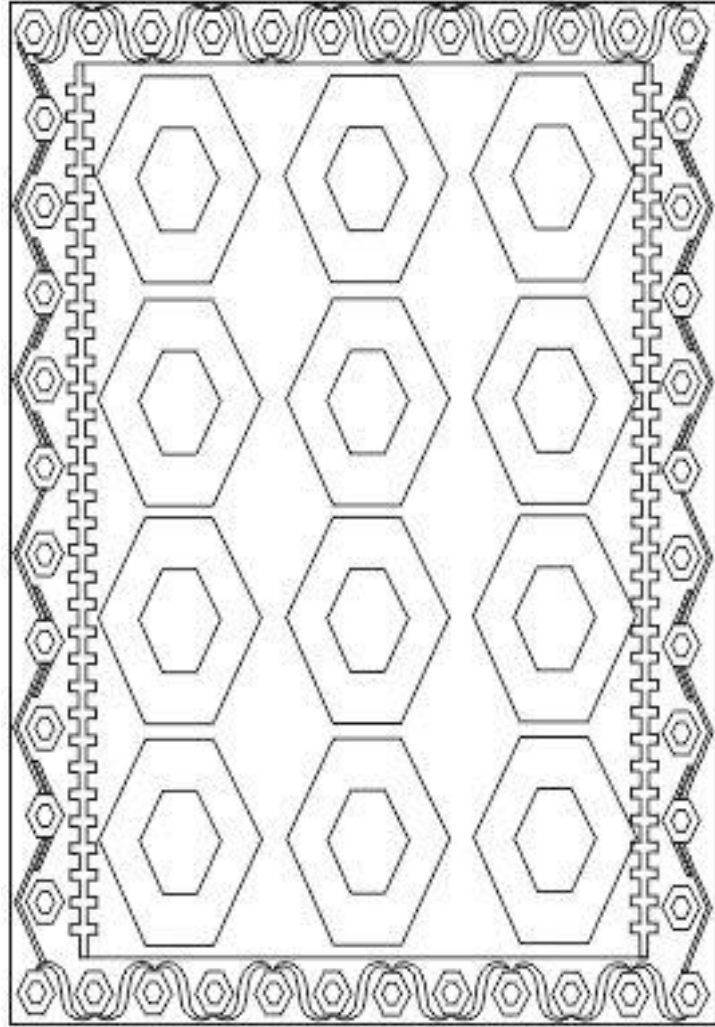
3.4.2.1. Yüzey kompozisyon planları

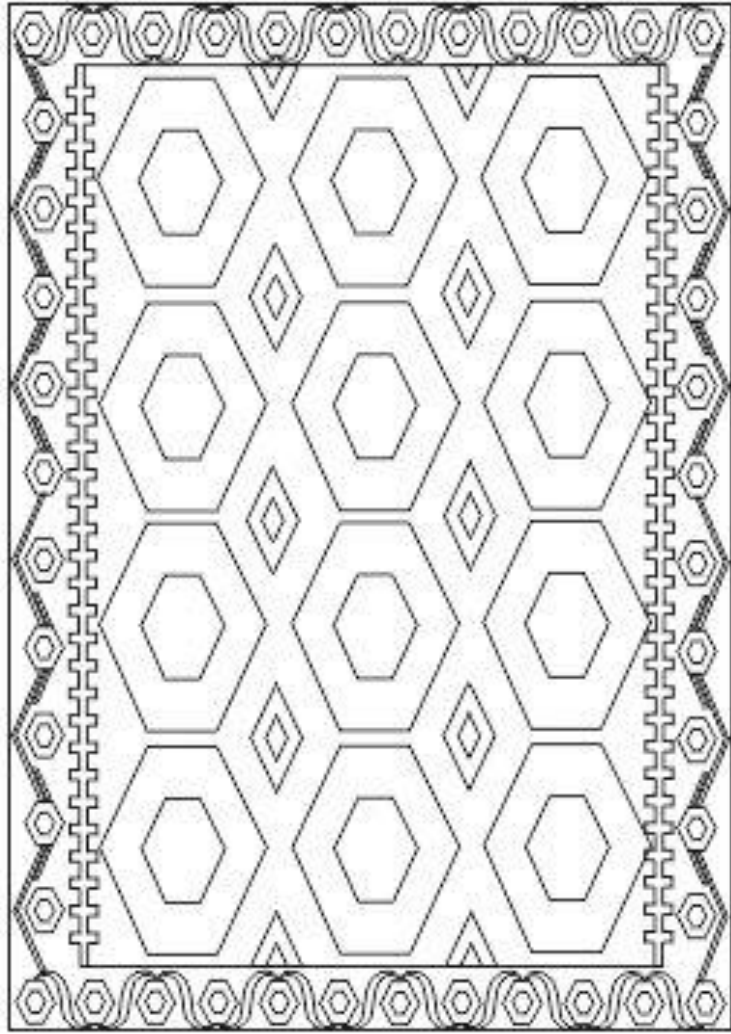
Çizim 1: (Bkz. Örnek 1, S. 21: Alan Yüzey Şeması)

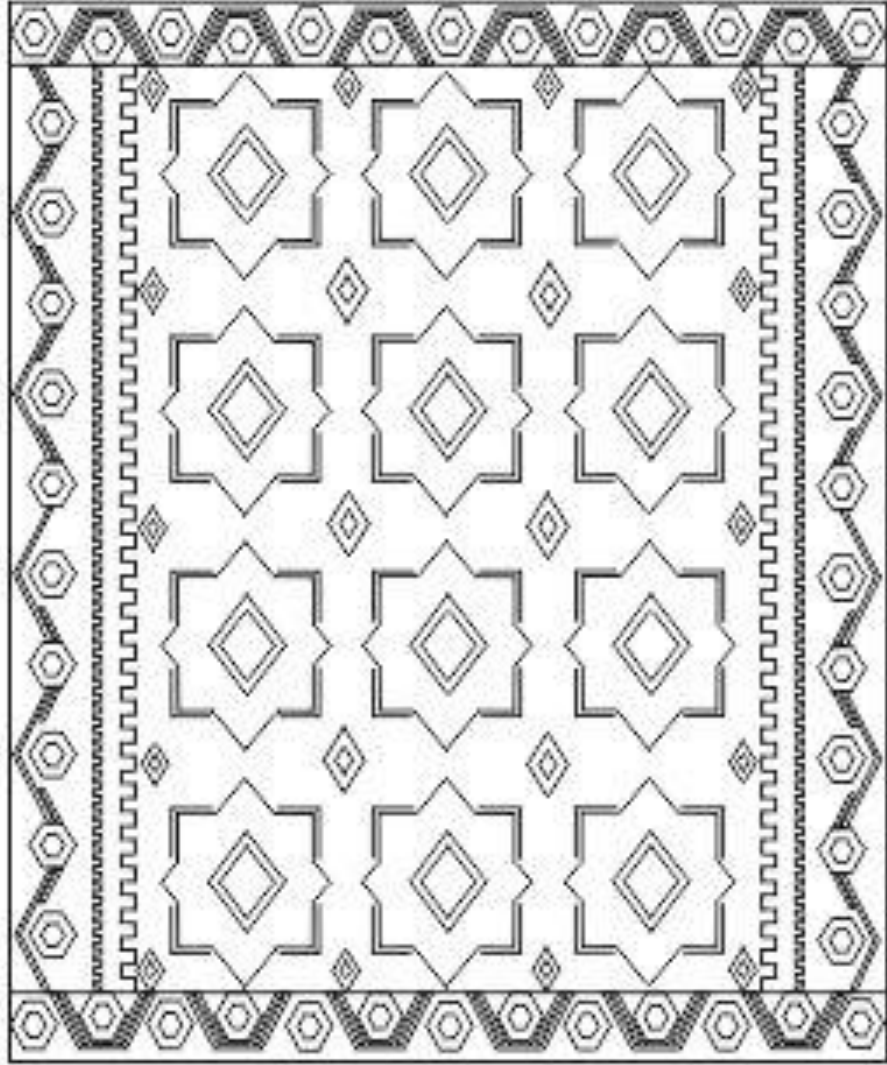
Çizim 2: (Bkz. Örnek 2, S. 22: Alan Yüzey Şeması)

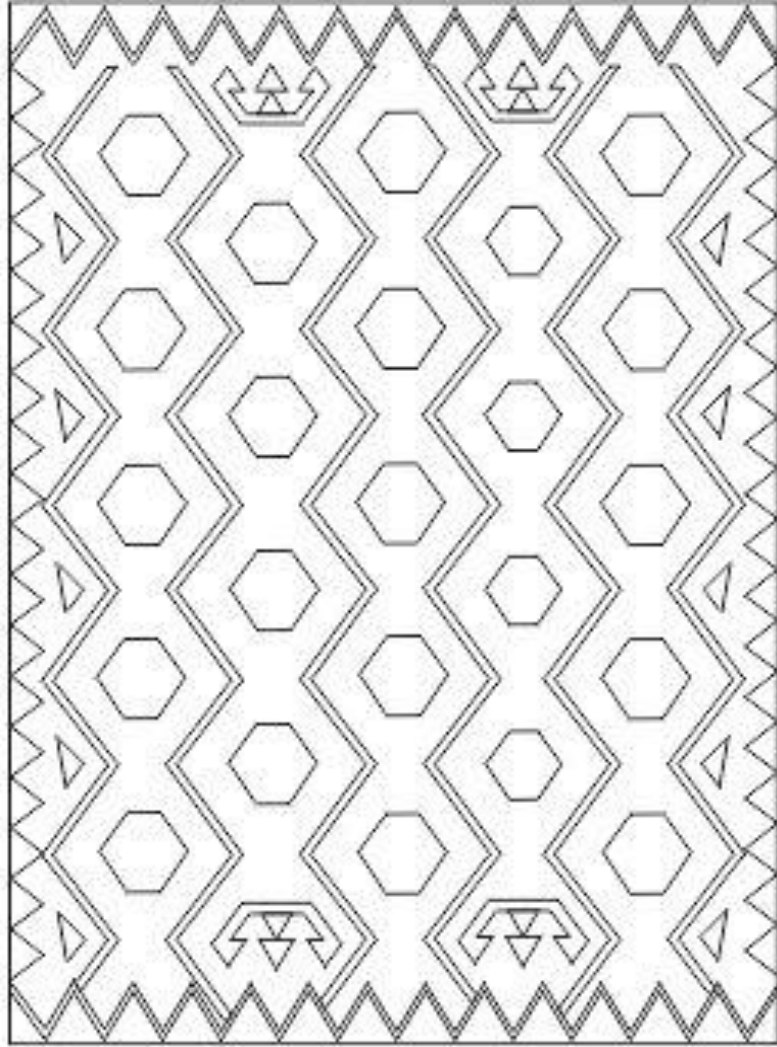
Çizim 3: (Bkz. Örnek 3, S. 23: Alan Yüzey Şeması)

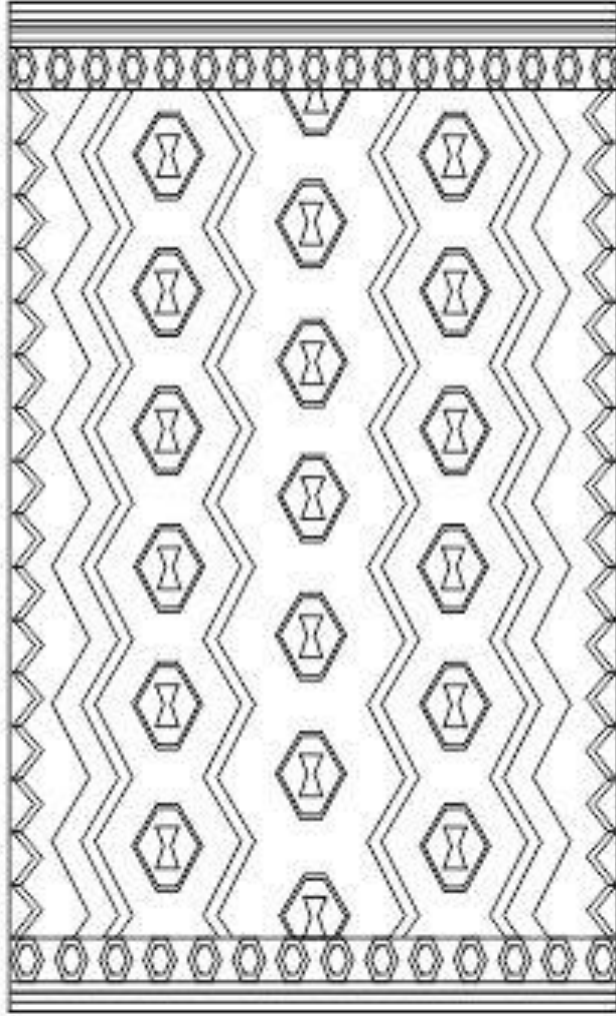
Çizim 4: (Bkz. Örnek 4, S. 24: Alan Yüzey Şeması)

Çizim 5: (Bkz. Örnek 5, S. 25: Alan Yüzey Şeması)

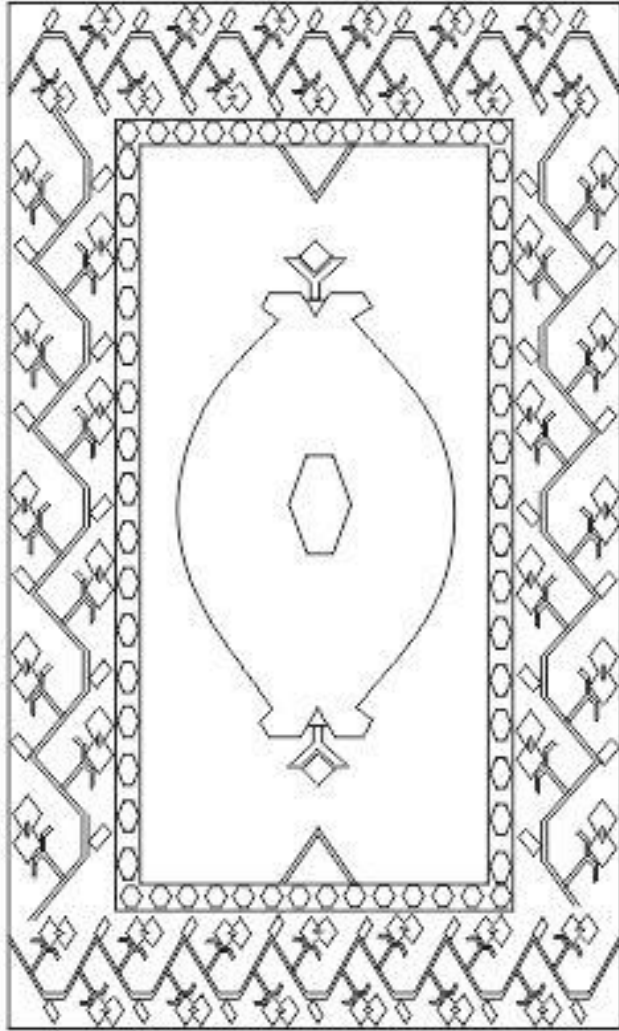

Çizim 6: (Bkz. Örnek 6, S. 26: Alan Yüzey Şeması)

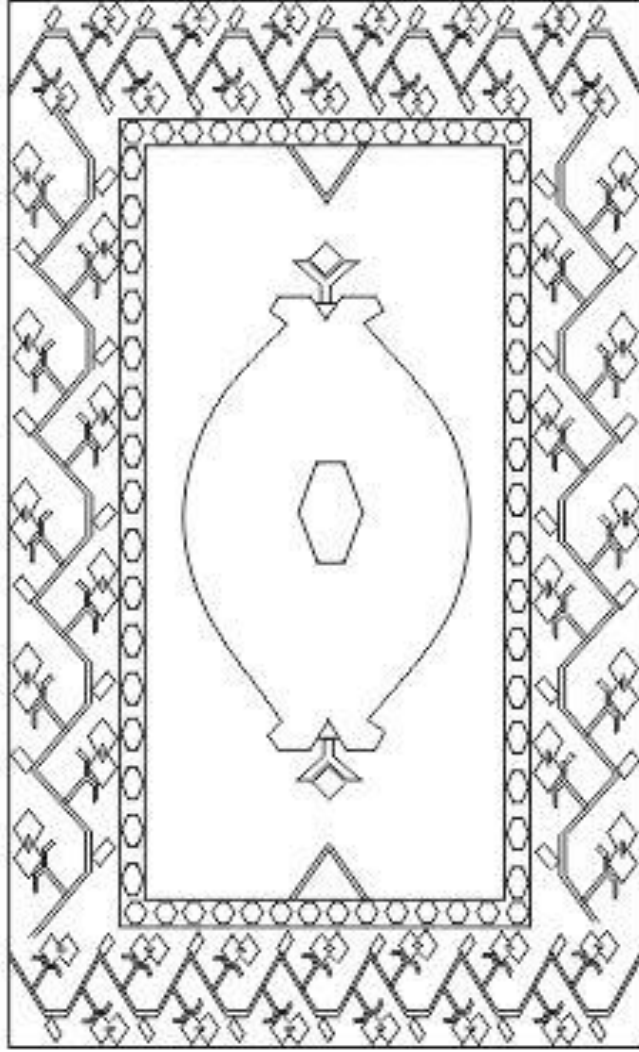

Çizim 7: (Bkz. Örnek 7, S. 27: Alan Yüzey Şeması)

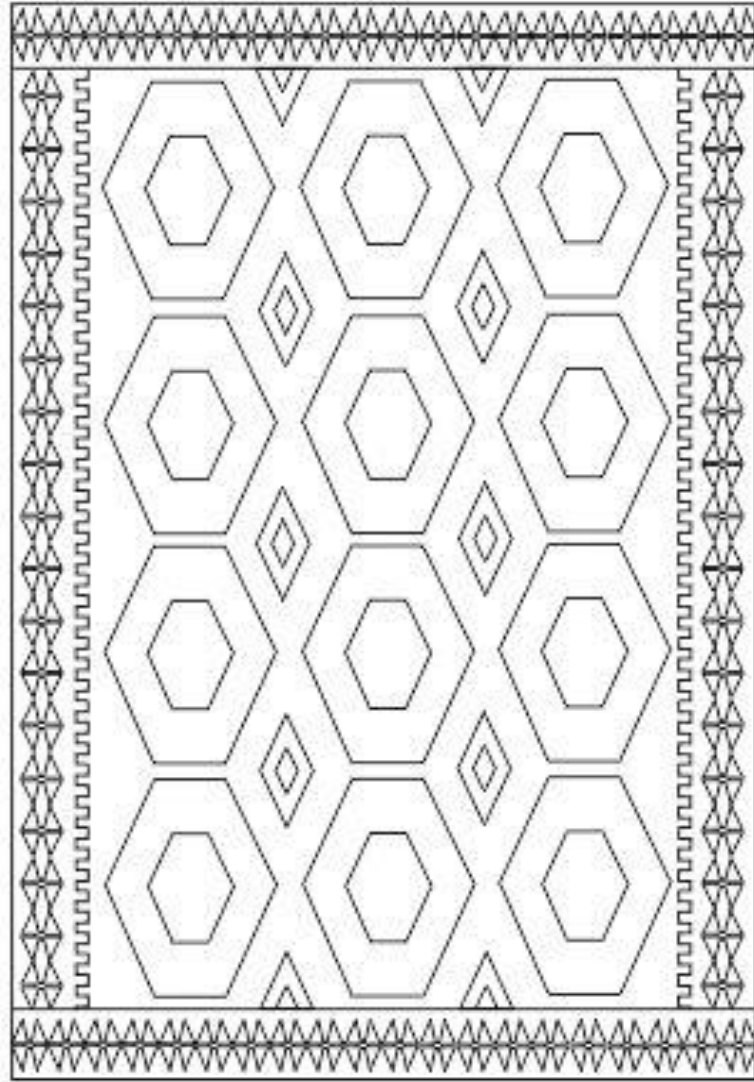

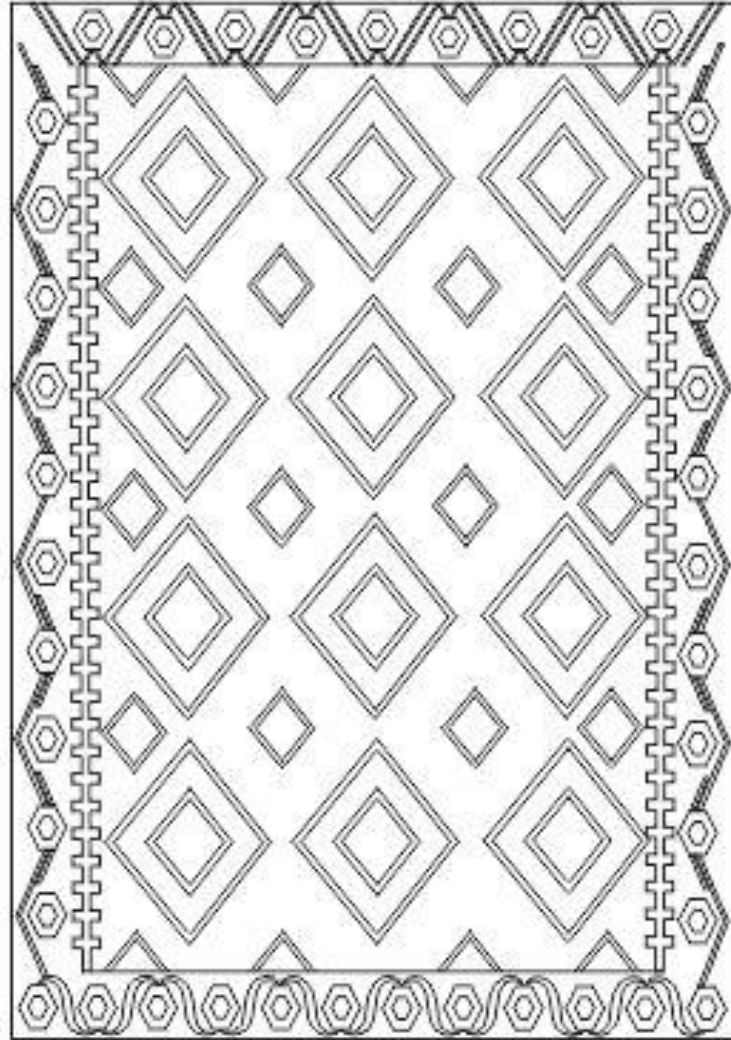
Çizim 8: (Bkz. Örnek 8, S. 28: Alan Yüzey Şeması)

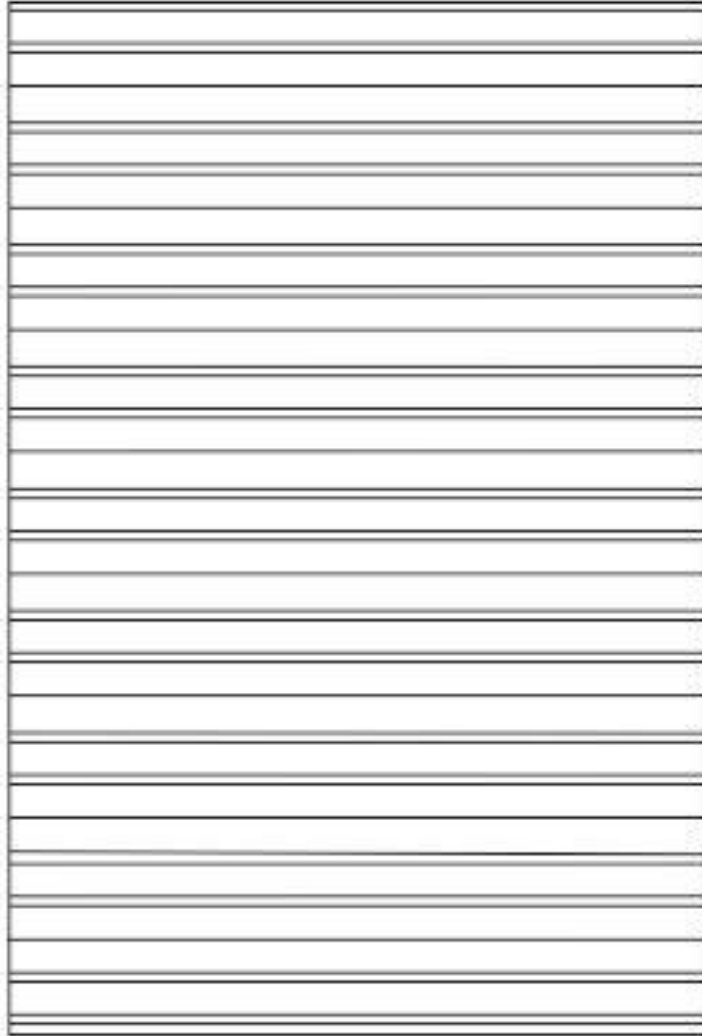
Çizim 9: (Bkz. Örnek 9, S. 29: Alan Yüzey Şeması)

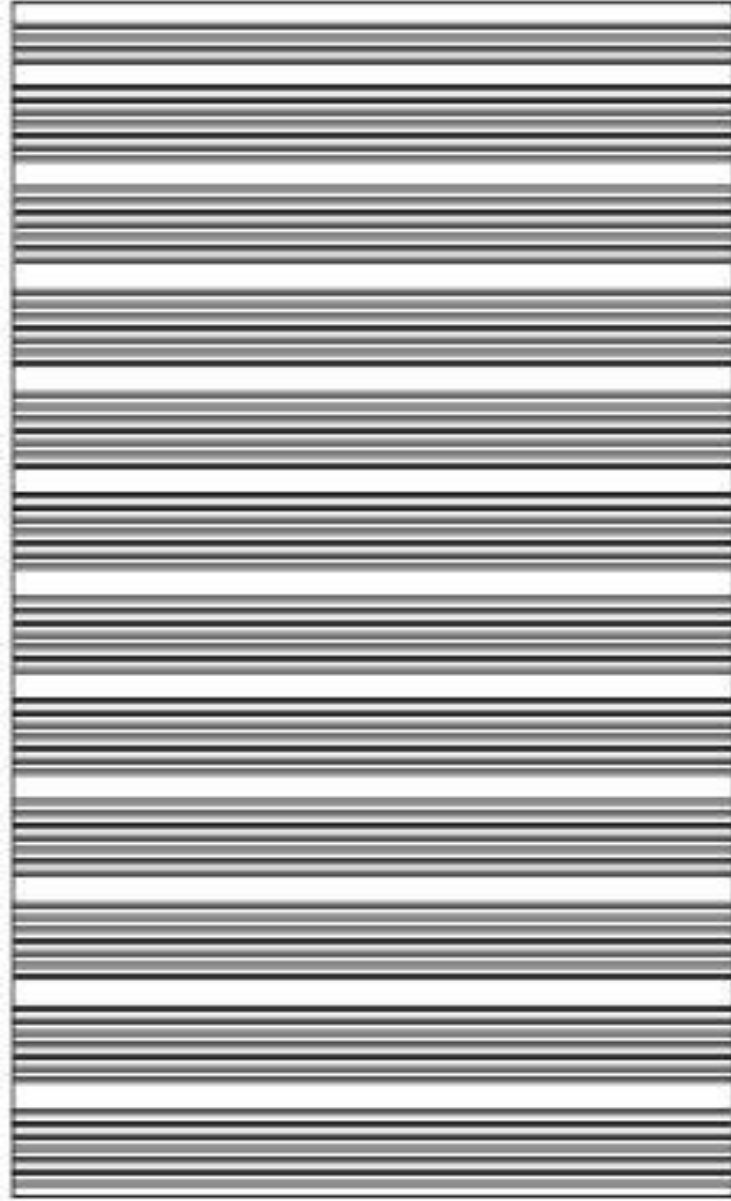
Çizim 10: (Bkz. Örnek 10, S. 30: Alan Yüzey Şeması)

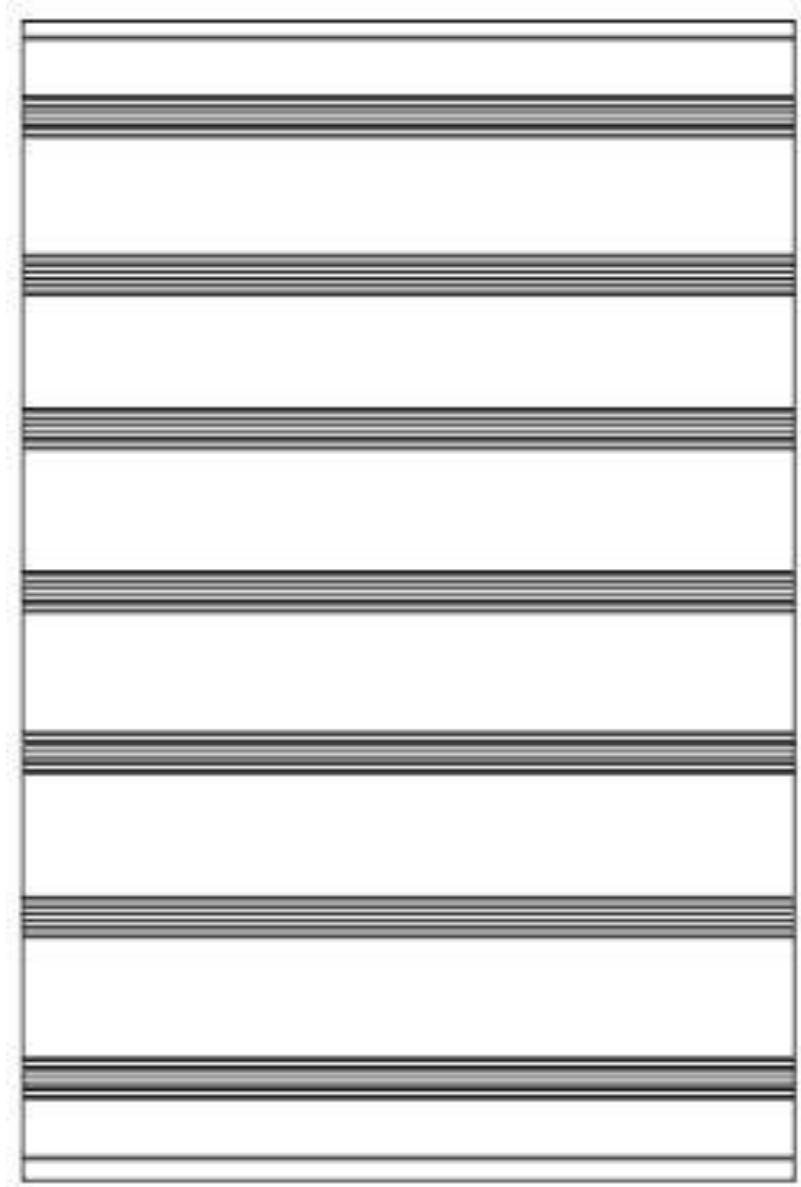
Çizim 11: (Bkz. Örnek 11, S. 31: Alan Yüzey Şeması)

Çizim 12: (Bkz. Örnek 12, S. 32: Alan Yüzey Şeması)

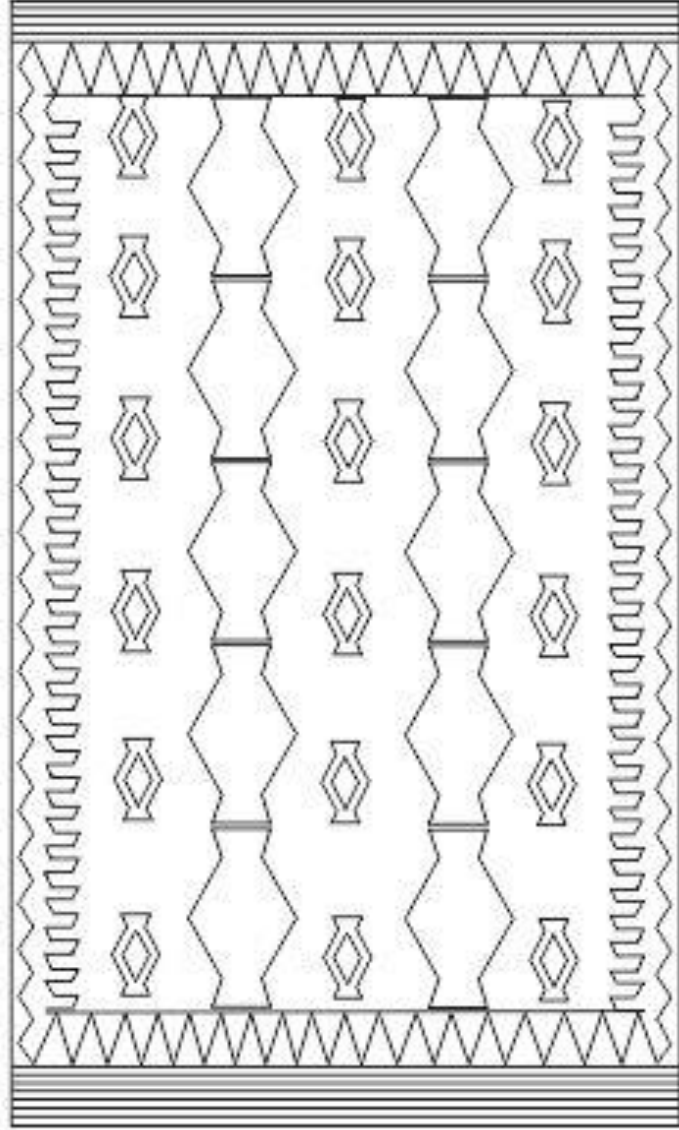

Çizim 13: (Bkz. Örnek 13, S. 33: Alan Yüzey Şeması)

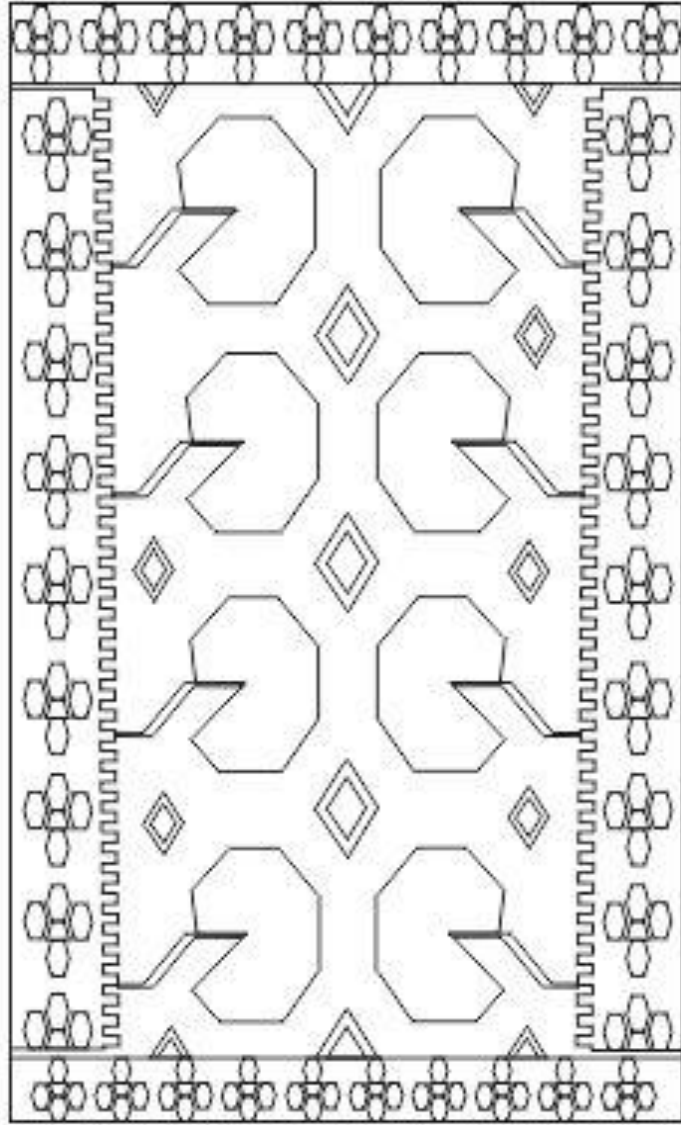

Çizim 14: (Bkz. Örnek 14, S. 34: Alan Yüzey Şeması)

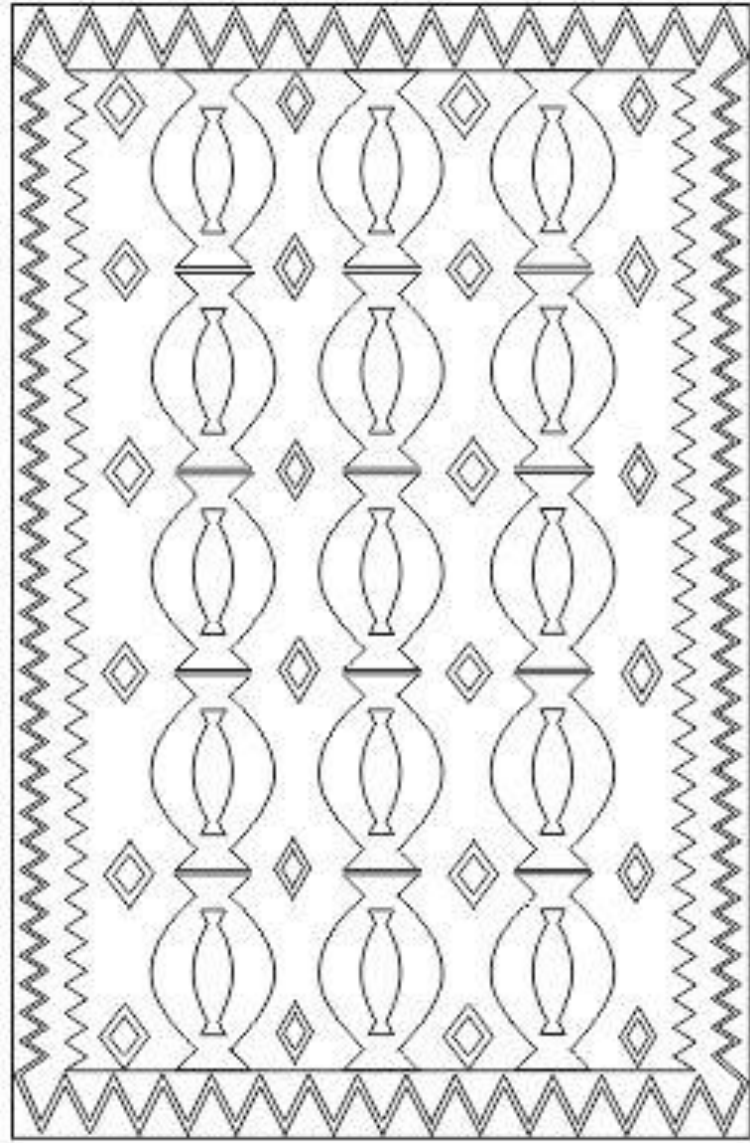

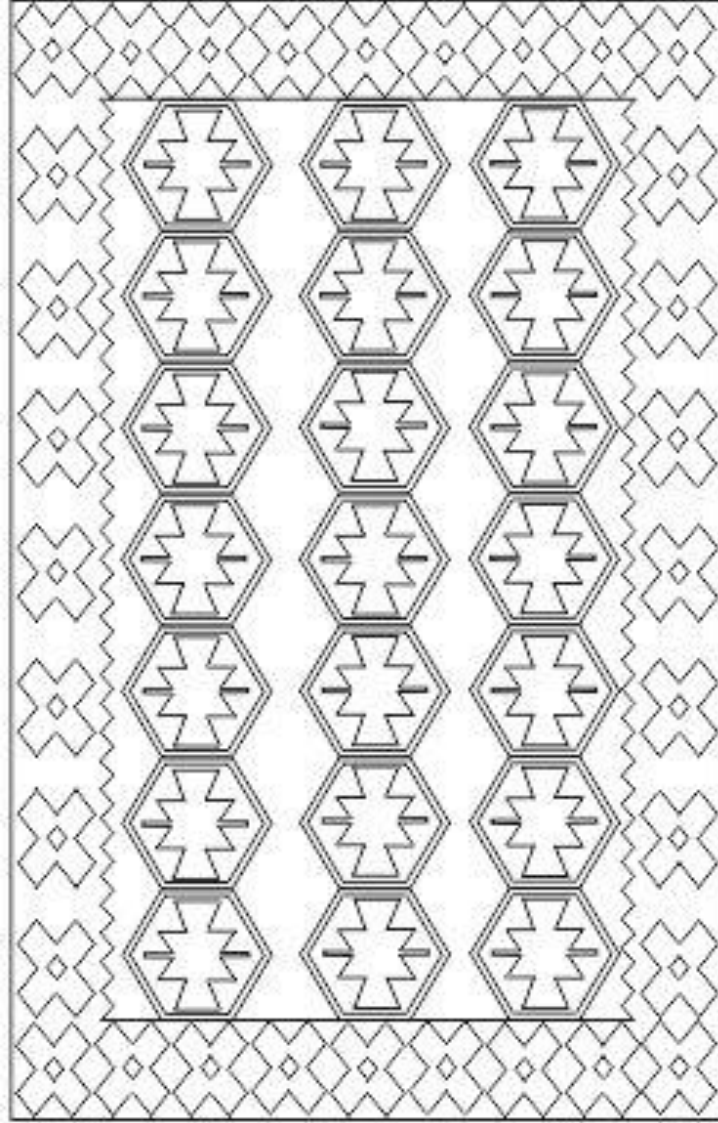
Çizim 15: (Bkz. Örnek 15, S. 35: Alan Yüzey Şeması)

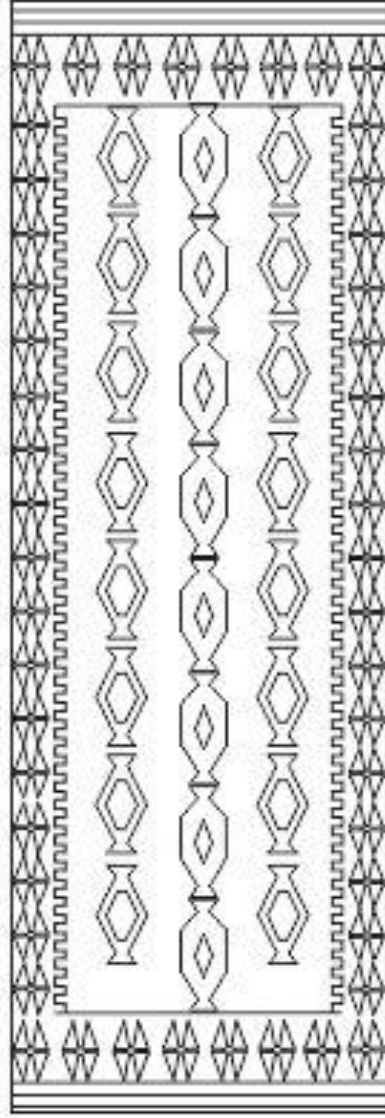
Çizim 16: (Bkz. Örnek 16, S. 36: Alan Yüzey Şeması)

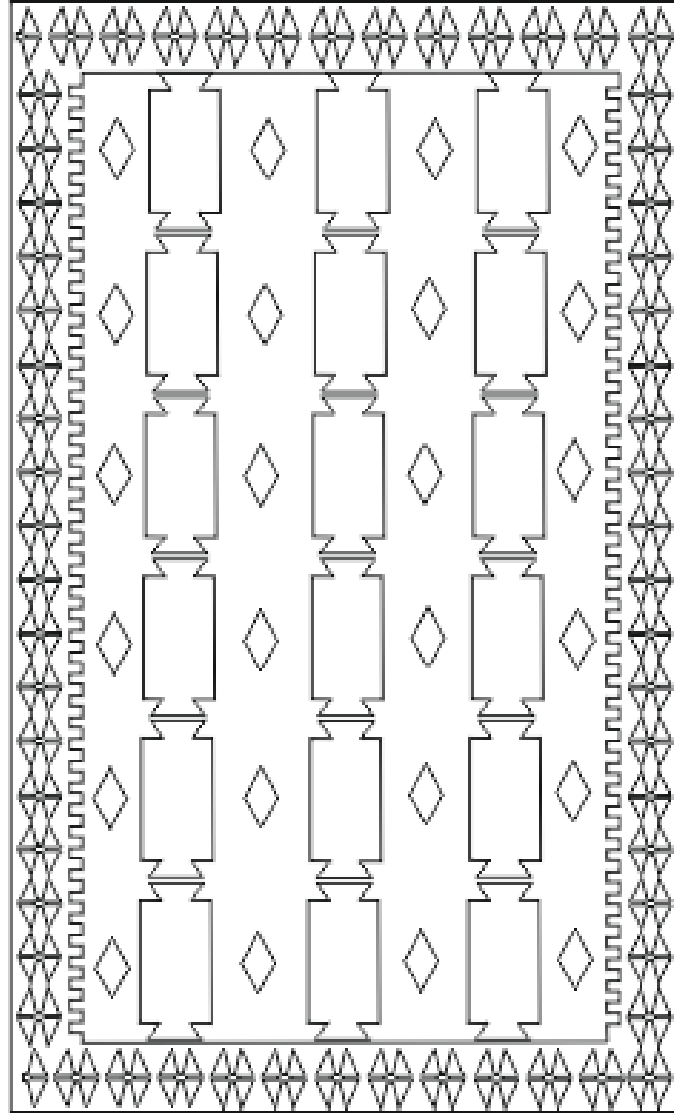
Çizim 17: (Bkz. Örnek 17, S. 37: Alan Yüzey Şeması)

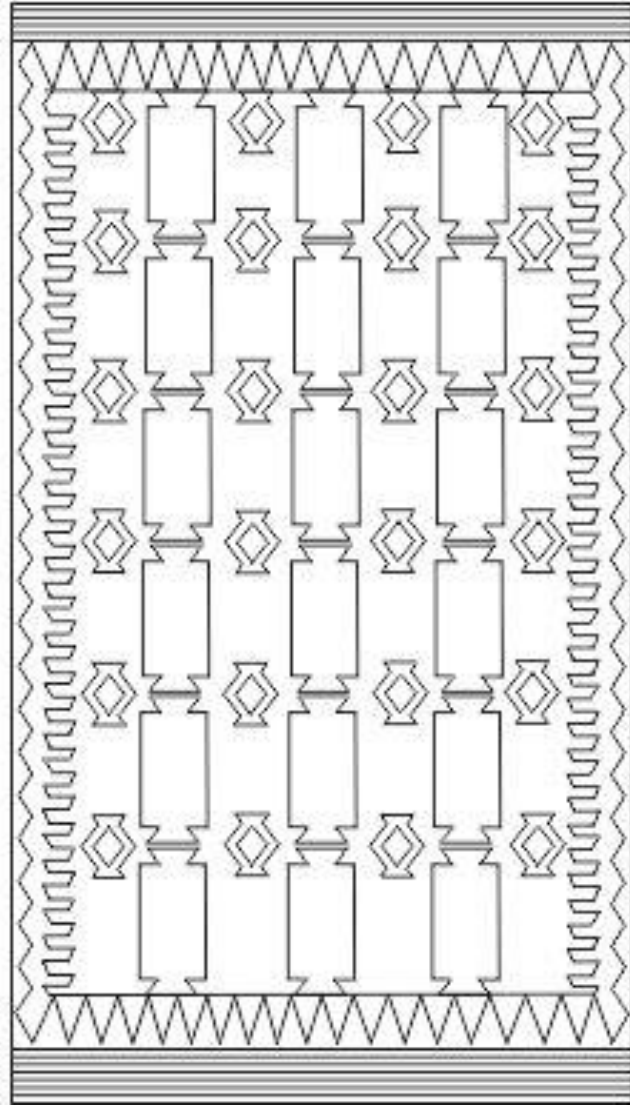
Çizim 18: (Bkz. Örnek 18, S. 38: Alan Yüzey Şeması)

Çizim 19: (Bkz. Örnek 19, S. 39: Alan Yüzey Şeması)

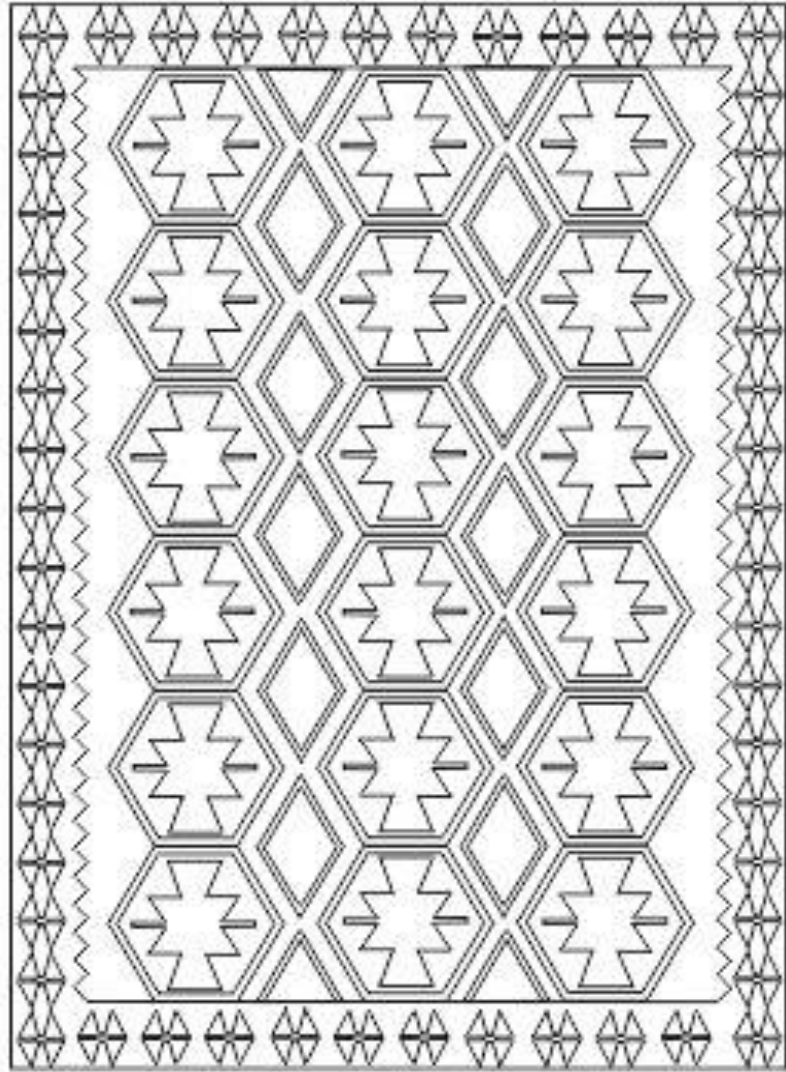

Çizim 20: (Bkz. Örnek 20, S. 40: Alan Yüzey Şeması)

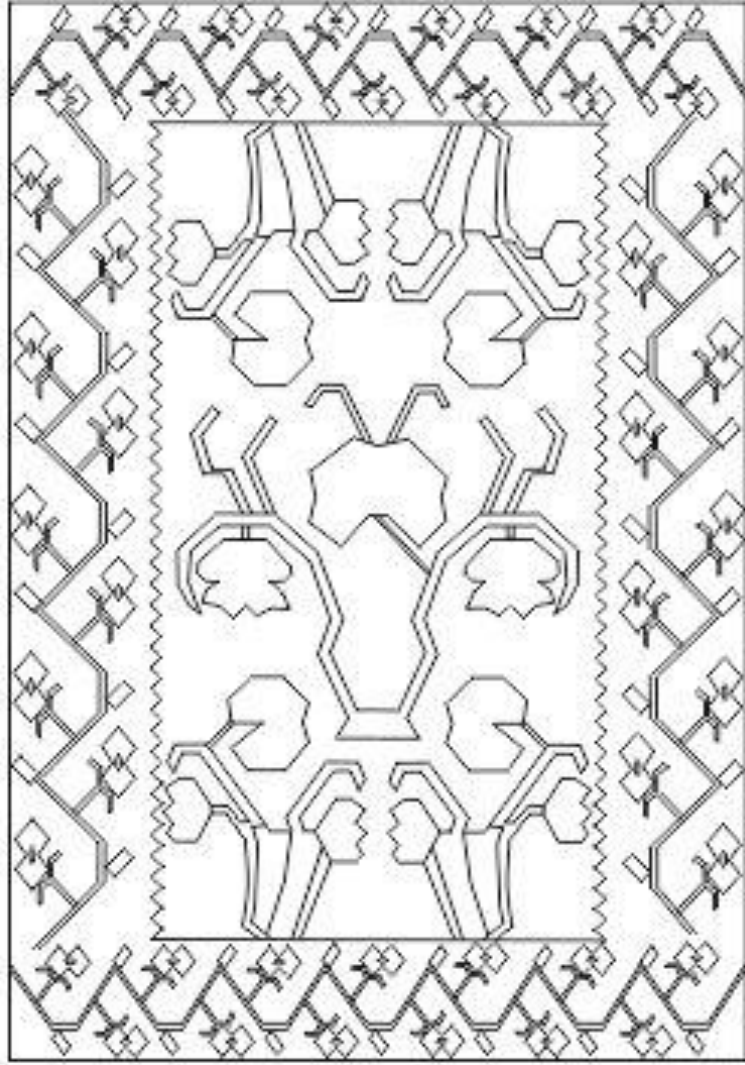

Çizim 21: (Bkz. Örnek 21, S. 41: Alan Yüzey Şeması)

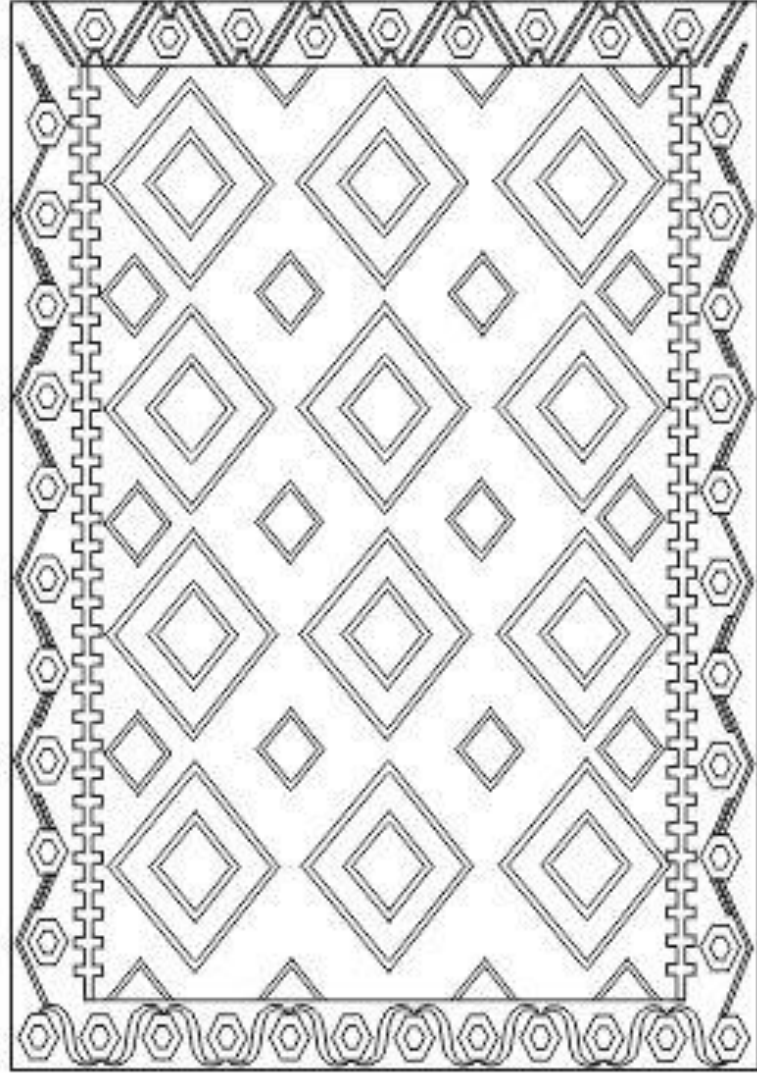

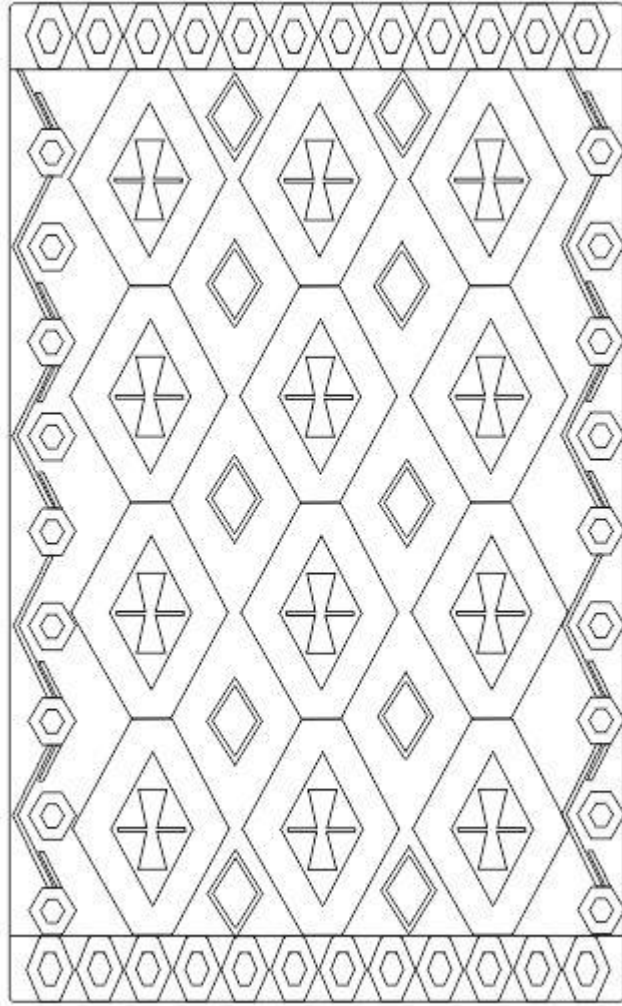
Çizim 22: (Bkz. Örnek 22, S. 42: Alan Yüzey Şeması)

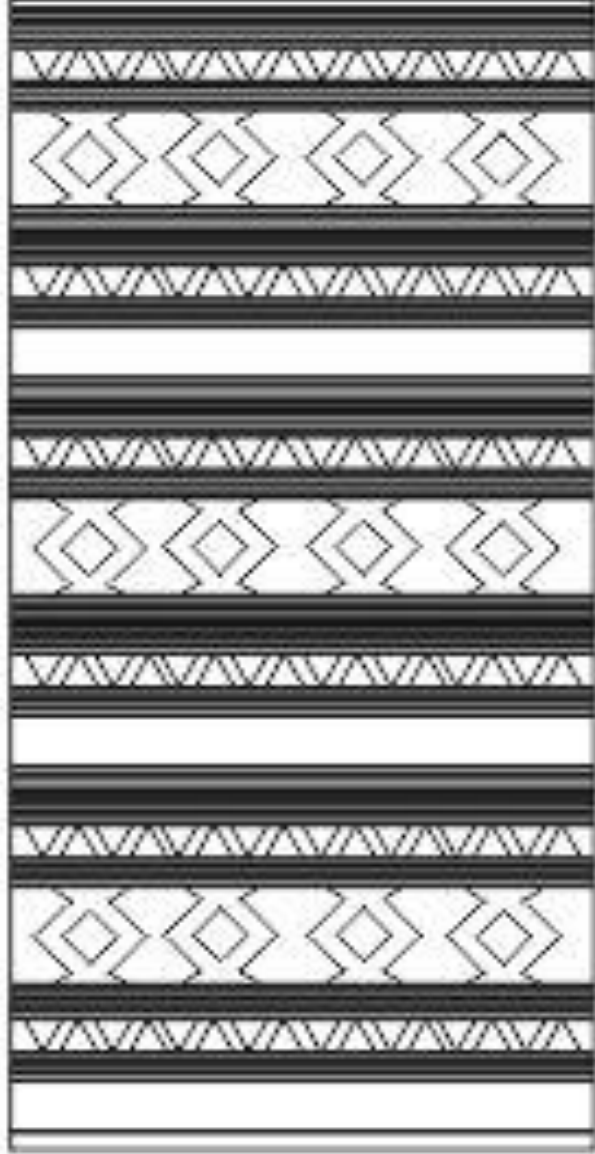
Çizim 23: (Bkz. Örnek 23, S. 43: Alan Yüzey Şeması)

Çizim 24: (Bkz. Örnek 24, S. 44: Alan Yüzey Şeması)

Çizim 25: (Bkz. Örnek 25, S. 45: Alan Yüzey Şeması)

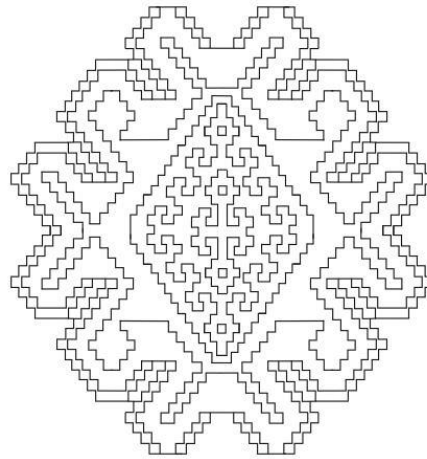
Çizim 26: (Bkz. Örnek 26, S. 46: Alan Yüzey Şeması)

3.4.2.2. Zemin Motifleri

Yörede dokunmuş olan kilimlerin zemin motiflerinde kullanılmış olan isimler kırkayak, sivişme, sığırsidiği, naktarlı, pulluk, parmaklı, yol, iri ağaç, çiçek, beşparmak, şişe, yeşilli motifi, gül, küplü gibi isimlerdir. Bu verilmiş olan isimler günlük yaşamdan esinlenilerek ve benzetmelerle verilmiş isimlerdir.

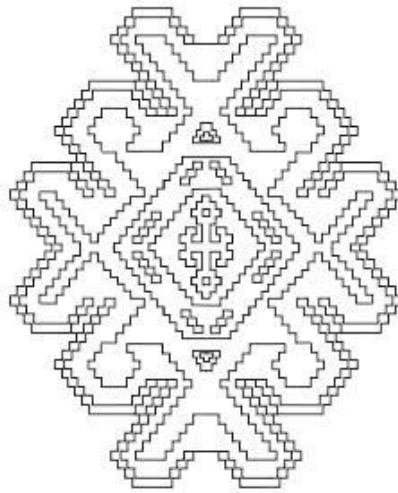
Resim 37: Sivişme Motifi, (Bkz. Örnek 1, S. 21, Zemin Motifi)

Çizim 27: Motifin teknik çizimi

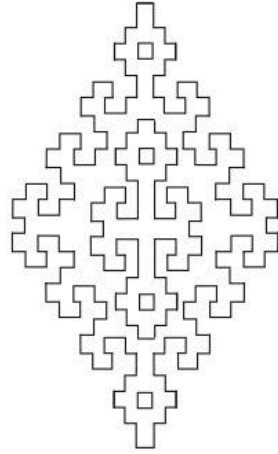
Resim 38: Sivişme Motifi, (Bkz. Örnek 2, S. 22, Zemin Motifi)

Çizim 28: Motifin teknik çizimi

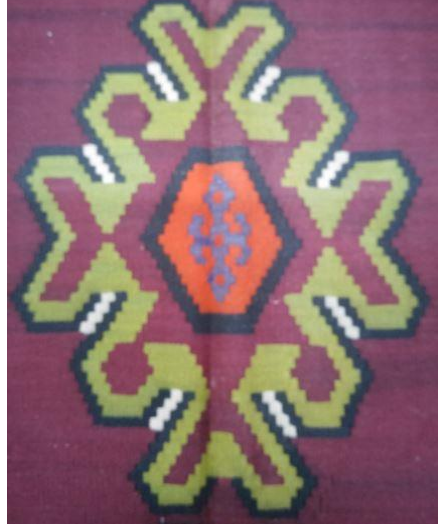

Resim 39: Kırkayak Motifi, (Bkz. Örnek 1, S. 21, Zemin Motifi)

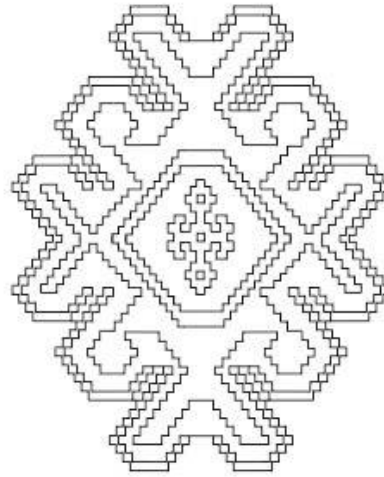

Çizim 29: Motifin teknik çizimi

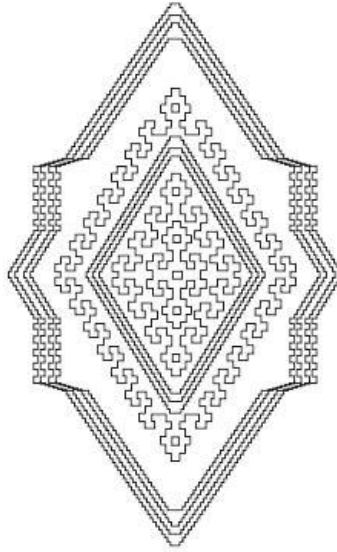
Resim 40: Yeşilli Motifi, (Bkz. Örnek 3, S. 23, Zemin Motifi)

Çizim 30: Motifin teknik çizimi

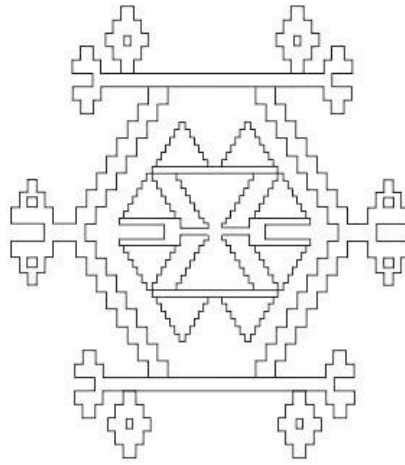
Resim 41: Siviş Motifi, (Bkz. Örnek 5, S. 25, Zemin Motifi)

Çizim 31: Motifin teknik çizimi

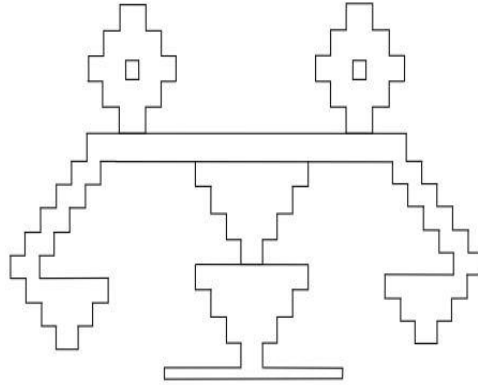
Resim 42: Motifin adı Bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 6, S. 26, Zemin Motifi)

Çizim 32: Motifin teknik çizimi

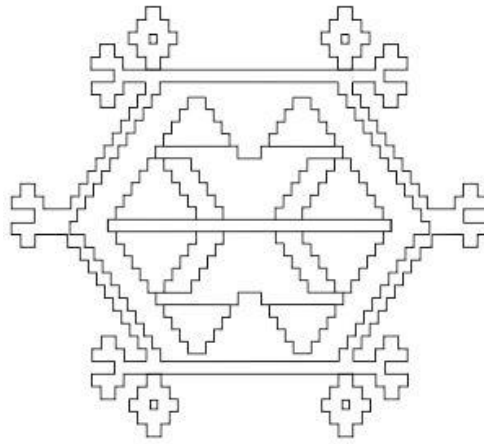
Resim 43: Motifin adı Bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 6, S. 26, Zemin Motifi)

Çizim 33: Motifin teknik çizimi

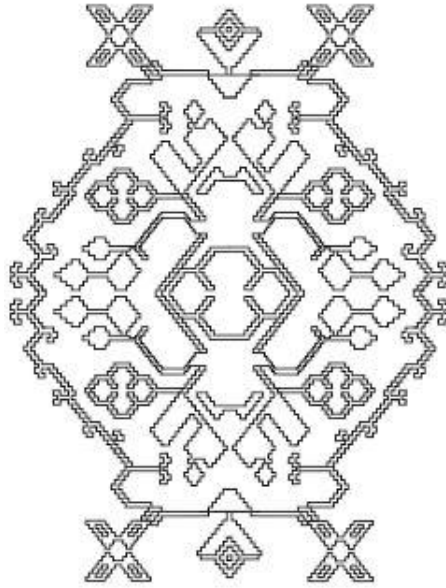
Resim 44: Naktarlı, Pulluk Motifi, (Bkz. Örnek 7, S. 27, Zemin Motifi)

Çizim 34: Motifin teknik çizimi

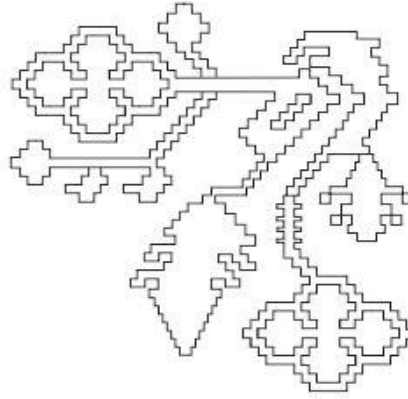
Resim 45: Motifin ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 8, S. 28, Zemin Motifi)

Çizim 35: Motifin teknik çizimi

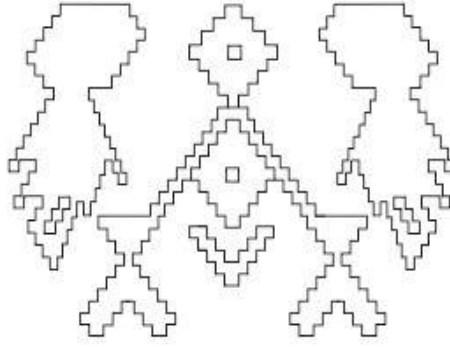
Resim 46: Motifin ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 8, S. 28, Zemin Motifi)

Çizim 36: Motifin teknik çizimi

Resim 47: Motifin ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 8, S. 28, Zemin Motifi)

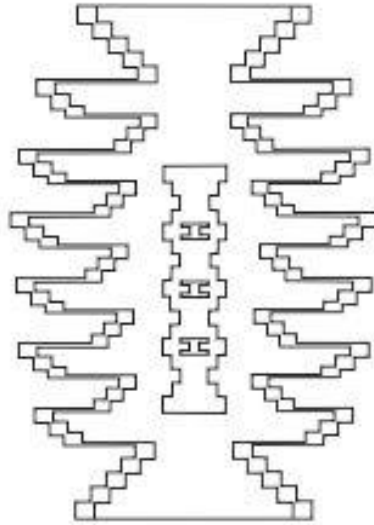

Çizim 37: Motifin teknik çizimi

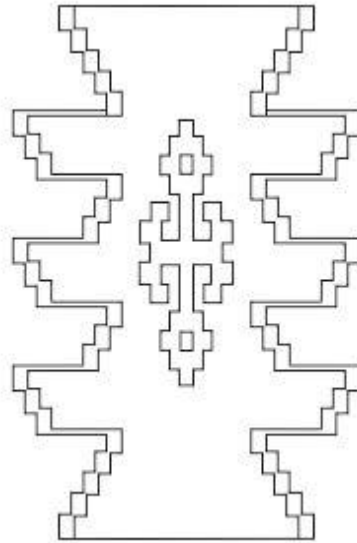
Resim 48: Parmaklı Motifi, (Bkz. Örnek 15, S. 35, Zemin Motifi)

Çizim 38: Motifin teknik çizimi

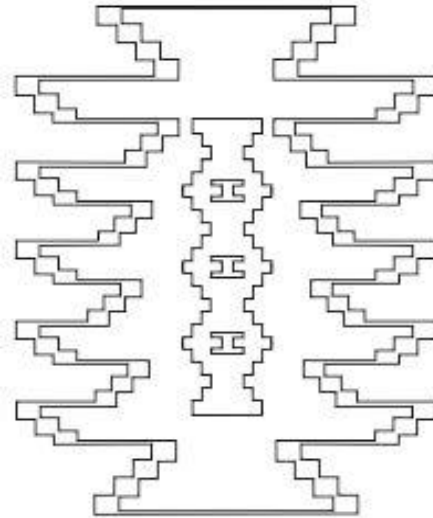
Resim 49: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 19, S. 39, Zemin Motifi)

Çizim 39: Motifin teknik çizimi

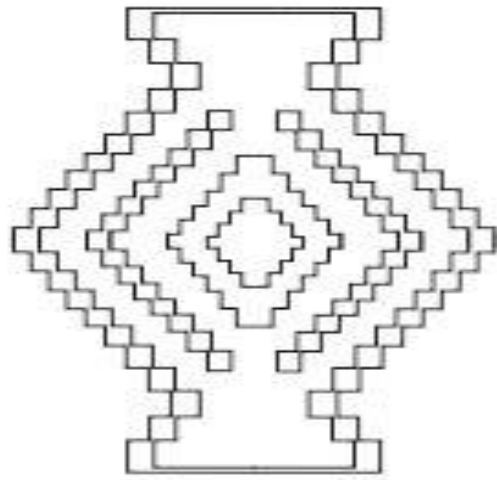
Resim 50: Beş parmaklı Motifi, (Bkz. Örnek 20, S. 40, Zemin Motifi)

Çizim 40: Motifin teknik çizimi

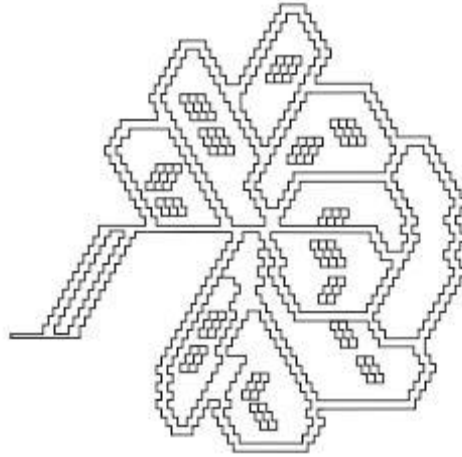
Resim 51: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 15, S. 35, Zemin Motifi)

Çizim 41: Motifin teknik çizimi

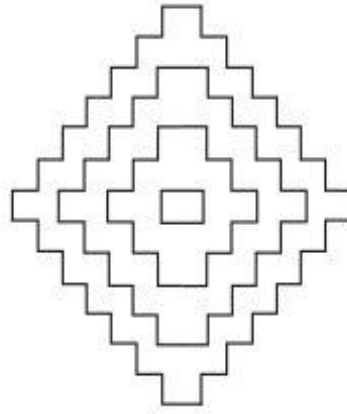
Resim 52: İriağaç Motifi, (Bkz. Örnek 16, S. 36, Zemin Motifi)

Çizim 42: Motifin teknik çizimi

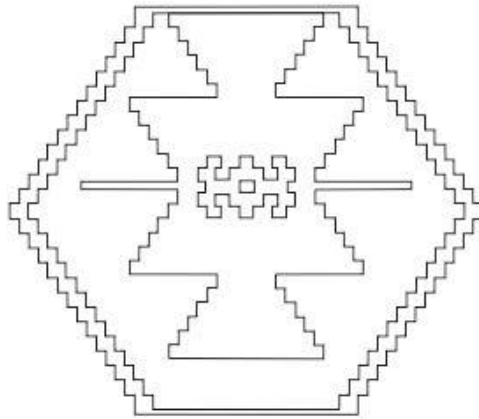
Resim 53: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 17, S. 37, Zemin Motifi)

Çizim 43: Motifin teknik çizimi

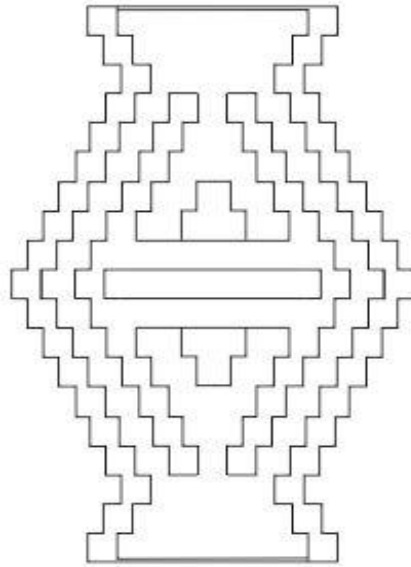
Resim 54: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 18, S. 38, Zemin Motifi)

Çizim 44: Motifin teknik çizimi

Resim 55: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 19, S. 39, Zemin Motifi)

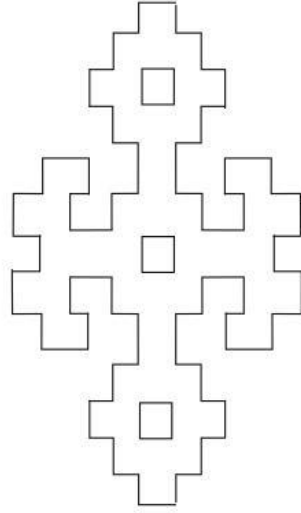

Çizim 45: Motifin teknik çizimi

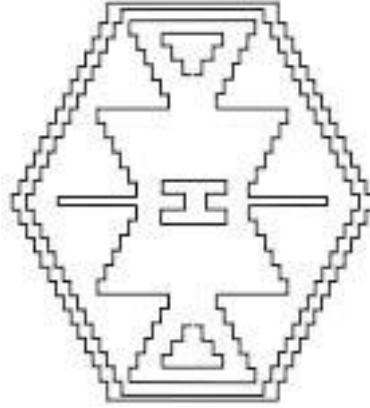
Resim 56: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 20, S. 40, Zemin Motifi)

Çizim 46: Motifin teknik çizimi

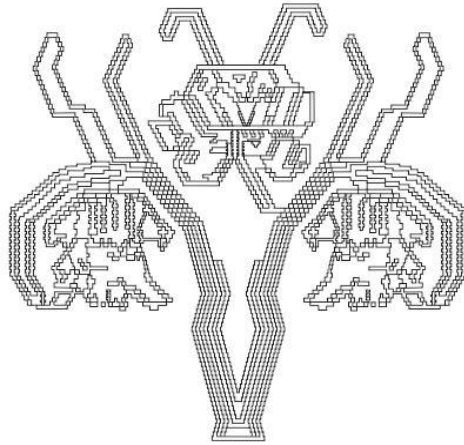
Resim 57: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 22, S. 42, Zemin Motifi)

Çizim 47: Motifin teknik çizimi

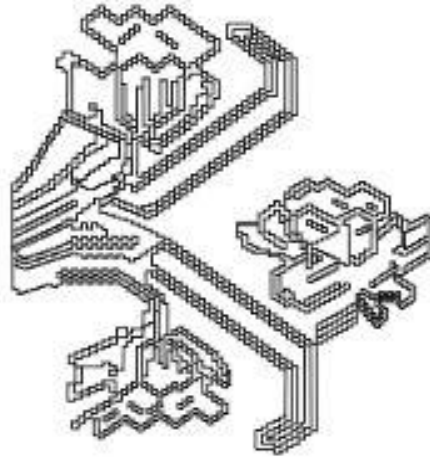
Resim 58: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 23, S. 43, Zemin Motifi)

Çizim 48: Motifin teknik çizimi

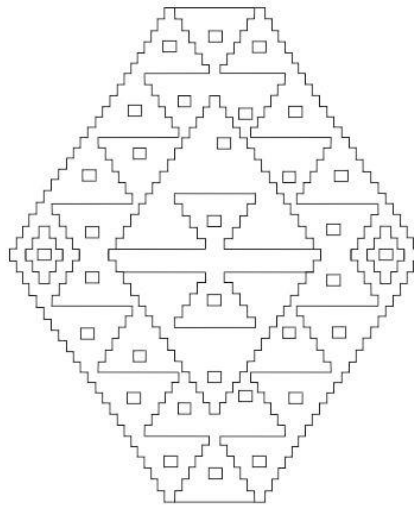
Resim 59: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 23, S. 43, Zemin Motifi)

Çizim 49: Motifin teknik çizimi

Resim 60: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 25, S. 45, Zemin Motifi)

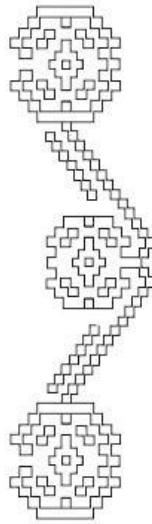
Çizim 50: Motifin teknik çizimi

3.4.2.3. Bordür Motifleri

Yörede dokunan kilimlerde kullanılmış olan bordür motiflerinde Çiçek, su, tarak, bıçak, sığırsidiği, kandil, yol, şişe gibi isimler kullanılmıştır.

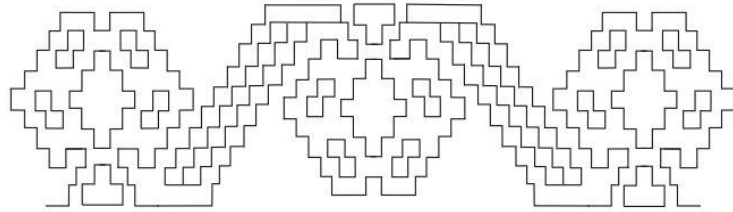
Resim 61: Çiçek Motifi, (Bkz. Örnek 1, S. 21, Bordür Motifi)

Çizim 51: Motifin teknik çizimi

Resim 62: Çiçek Motifi, (Bkz. Örnek 2, S. 22, Bordür Motifi)

Çizim 52: Motifin teknik çizimi

Resim 63: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 1, S. 21, Bordür Motifi)

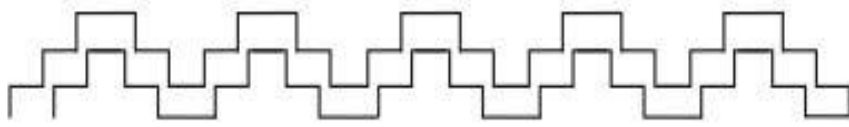

Çizim 53: Motifin teknik çizimi

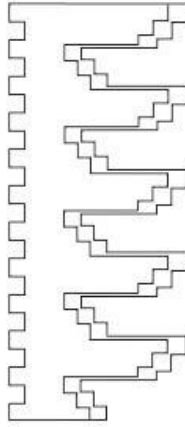
Resim 64: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 2, S. 22, Bordür Motifi)

Çizim 54: Motifin teknik çizimi

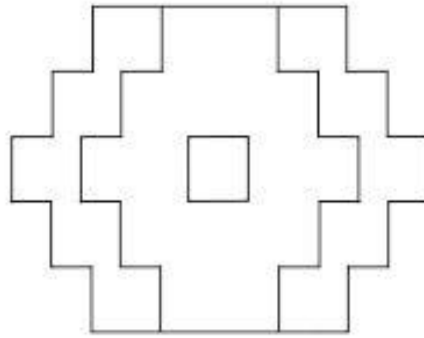
Resim 65: Su, Tarak, Bıçak Motifi, (Bkz. Örnek 20, S. 40, Bordür Motifi)

Çizim 55: Motifin teknik çizimi

Resim 66: Motifi ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 7, S. 27, Bordür Motifi)

Çizim 56: Motifin teknik çizimi

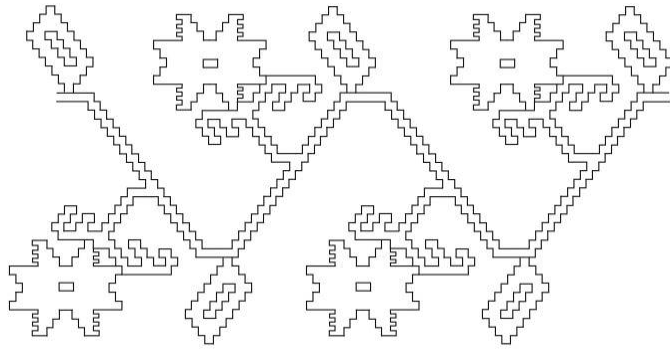
Resim 67: Sığırsideği Motifi, (Bkz. Örnek 7, S. 27, Bordür Motifi)

Çizim 57: Motifin teknik çizimi

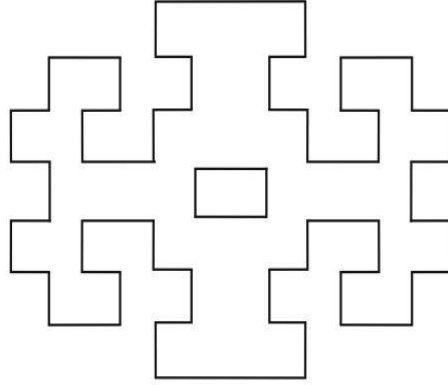
Resim 68: Motifin ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 23, S. 43, Bordür Motifi)

Çizim 58: Motifin teknik çizimi

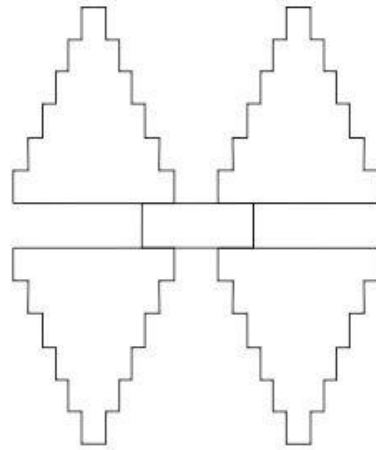
Resim 69: Motifin ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 8, S. 28, Bordür Motifi)

Çizim 59: Motifin teknik çizimi

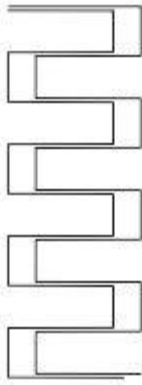
Resim 70: Kandil Motifi, (Bkz. Örnek 10, S. 30, Bordür Motifi)

Çizim 60: Motifin teknik çizimi

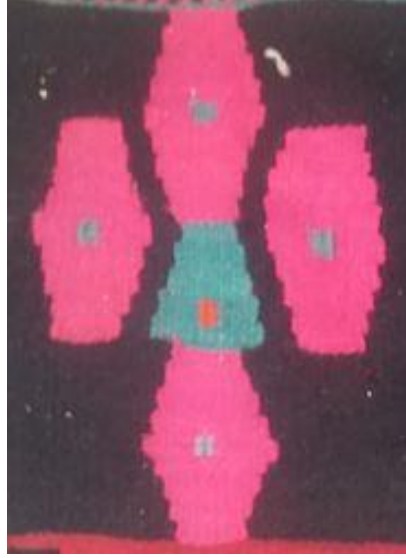

Resim 71: Motifin ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 10, S. 30, Bordür Motifi)

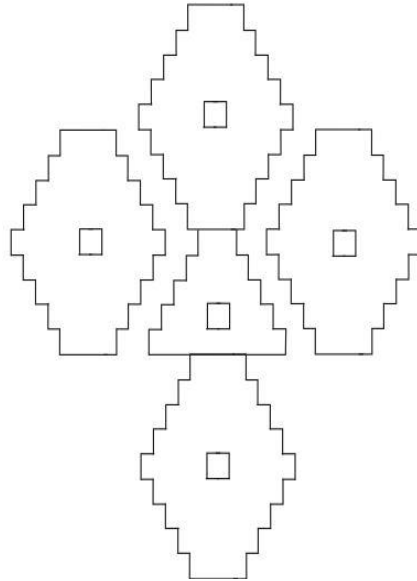

Çizim 61: Motifin teknik çizimi

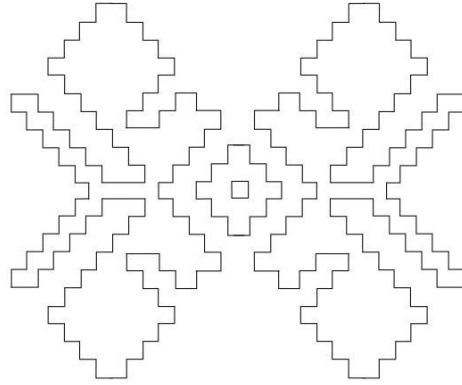
Resim 72: Motifin ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 16, S. 36, Bordür Motifi)

Çizim 62: Motifin teknik çizimi

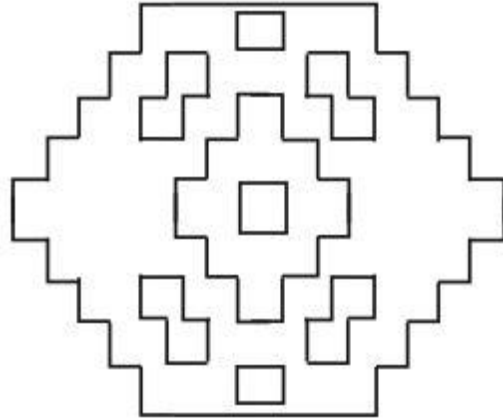
Resim 73: Motifin ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 18, S. 38, Bordür Motifi)

Çizim 63: Motifin teknik çizimi

Resim 74: Motifin ismi bilinmemektedir, (Bkz. Örnek 25, S. 45, Bordür Motifi)

Çizim 64: Motifin teknik çizimi

SONUÇ

Geleneksel sanatlarımızdan olan kilim sanatı Sakarya İline bağlı Kaynarca ilçesinde yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Böylesine tarihi bir değerin unutulmasını engellemek için; Sakarya ili Kaynarca ilçesi kilim dokumacılığının günümüzdeki durumunun açığa çıkarılması gerekmektedir.

Kaynarca ilçesinde yapılmış olan alan araştırmasında yöredeki kilim dokumacılığının gemişi baz alınarak günümüze kadar gelebilen kilim örneklerinin teknik ve desen özellikleri incelenmiştir. Dokumalarda kullanılmış olan teknik ilikli kilimdir. özgü ipi keten, atkı ipi ise yün malzemedden yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda yöredeki desen yapısına göre isimlendirilmiş 15 farklı kilim türüne rastlanmıştır. Bunlar; halı-kilim, kandilli kilim, ubuklu, öp kilimi, yeşilli, pulluk, naktarlı, kilim, küplü kilim, iriağaç, yarımdünya, nakışlı, güllü, parmaklıdır. Bu örneklerin desen yapıları geometrik ve bitkisel temele dayanmaktadır.

Dokumalarda kullanılan desenlerin neye göre belirlendiği, motiflerin anlamlarının ne olduğu, isimlerinin nereden esinlenilerek verildiği ile ilgili bilgi verebilen kişiler ok azdır.

SÖZLÜK

Atkı: Dokuma tezgahlarında enine atılan iplik.

Çözü: Dokumacılıkta atkuların geçirildiği, dokunacak kumaşın uzunluğunu oluşturan uzunlamasına ipler.

Çıkrık: T şeklinde bir ahşap iskelet üzerinde, iki çubuk arasındaki eksen etrafında dönen bir çark ve ucunda iplik sarmak için masura takılan iğ bulunan araçtır.

Öreke: İki dişli, çatal biçiminde ahşap bir araçtır.

Hallaç-İlahat: Yapağı yıkanıp kurutulduktan sonra hallaç işleminden geçirilerek liflerin birbirinden ayrılması ve yumuşması sağlanır

İğ: Yün eğirmek ve tek bükülü iplik yapmak için kullanılan bir araçtır.

KAYNAK KİŞİLER

Arife Sangül, Kaynarca, Sakarya, Mayıs 2017

Hatice Altaş, Kaynarca, Sakarya, Mayıs 2017

Kibariye Öztürk, Kaynarca, Sakarya, Kasım 2016

Müesser Tokmak, Kaynarca, Sakarya, Mart 2017

Müzayet Tokmak, Kaynarca, Sakarya, Mart 2017

Müzeyyen Öztürk, Kaynarca, Sakarya, Kasım 2016

Nesrin Sarıkaya, Kaynarca, Sakarya, Mayıs 2017

Nezahat Tokmak, Kaynarca, Sakarya, Mart 2017

Nuriye Tokmak, Kaynarca, Sakarya, Mart 2017

Ömür Özkul, Kaynarca, Sakarya, Kasım 2016

Seyhan Ertürk, Kaynarca, Sakarya, Mayıs 2017

Şaziye Umutlu, Kaynarca, Sakarya, Mayıs 2017

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ali. *Sakarya Rehberi*. İstanbul: Değişim Yayınları, 2011.
- Aktaş, Ali. *Farklı Kimliklerin Kavşak Noktası: Kültürel Renkleriyle Sakarya. Sakarya'nın Toplumsal ve Kültürel Yapısı*. Adapazarı, Kültür Yayınları, 2008.
- Aytaç, Ahmet. *Hotamış Türkmen Kilimleri*. Konya: Altuneri Ofset Ltd. Şti. 2003.
- Deniz, Bekir. *Ayvacak Çanakkale Yöresi Düz Dokuma Yayılları (Kilim-cicim-zili)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1998.
- Deniz, Bekir. *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yayılları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2000.
- Geçmişten Günümüze Sakarya Turizmine Akademik Bir Bakış*, (Yazar Adı yoktur, Editör: Burhanettin Zengin), Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü Yayınları, 2013.
- Kaynarca Belediyesi, *Tarihi, Doğası ve Eşsiz Güzellikleriyle Kaynarca*, İzmir: İmge Basın Yayın Reklam Tanıtım Organizasyon Basım Yayıncılık, 2011.
- Özbay, Gülşen. *Sakarya İli Kaynarca İlçesi ve Civar Köylerinde Dokunan Kilimlerin İncelenmesi*. Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınlanmamış bitirme tezi, 2006.
- Sezen, Tahir. *Osmanlı Yer Adları*, Ankara: T.C.Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Yayın No:21, 2006, Erişim: 17.06.2019. <https://devletarsivleri.gov.tr>
- Tarihte ve günümüzde Sakarya, (Yazar Adı yoktur, Koordinaör: Gülengül Külhan), Baskı Hürriyet Ofset,
- 81 İilde Kültür ve Şehir Sakarya*, (Yazar Adı yoktur, Editör: Metin Eriş), 1. Baskı, İstanbul: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş. 2013
- Soysaldı, Ayşen *Düz dokuma teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri, Kilim, Cicim, Zili-Sili, Sumak vb.* 1. Baskı, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2009.
- Sümer, Faruk. *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilatı, Destanları*, 3. Baskı, İstanbul: Ana Yayınları, 1980.

Turizm Geliştirme Vakfı, *1. Uluslararası Eşme Kilim Festivali Türkiye Kilimciliğinin Üretim ve Pazarlama Sorunları Sempozyumu*. Ankara: 1995.

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Adapazarı'nda doğdu. 2006 yılında Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk El Sanatları Bölümü/ Halı Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Anasanat Dalı'ndan mezun oldu. Özel bir sektörde desinatör olarak çalışmaktadır. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Programı/ Halı- Kilim Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başlamıştır.